

Syddansk Universitet

Det Ny Merino

#18

Institut for Sprog og Kommunikation

Fup, fakta eller postfaktuel forvirring

Julie Schmidt Hansen & Anne-Sophie Fioritto Thomsen

Maj 2017

ISSN: 2445 – 6764

Copyright ©

Artiklen må bruges og genbruges under Creative Commons licens BY-NC-ND, hvilket betyder, at den må gengives og spredes elektronisk eller på anden måde, hvis det sker med klar kildeangivelse og/eller med link tilbage til den pågældende gengivelse.

Redaktion: Flemming Smedegaard, Iben Malthe Roldsgaard & Katrine Slott Nielsen

Præsentation af forfatterne

Julie Schmidt Hansen

Konsulent ved Børne- og Ungdomsforvaltningen, København

Cand. Mag. International Virksomhedskommunikation

Anne-Sophie Fioritto Thomsen

Cand. Mag. International Virksomhedskommunikation

Fup, fakta eller postfaktuel forvirring

Julie Schmidt Hansen & Anne-Sophie Fioritto Thomsen

Abstract

Denne artikel omhandler, hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten om HPV-vaccinen, og hvordan en instans som Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig. Artiklen præsenterer en kritisk diskursanalyse af ni tekster – otte nyhedsartikler og dokumentaren *De vaccinerede piger* sendt på TV2. Den kritiske diskursanalyse bygger bl.a. på 15 primære interviews, og den samlede analyse udmundede i seks diskurser, hvor skepsis- og offerdiskursen er mest fremtrædende.

Artiklen diskuterer, om udfordringerne kan løses via lovgivning, hvilke etiske overvejelser, der skal gøres, om nudging kan anvendes, om en informationskampagne kan være løsningen, herunder hvilke overvejelser og forbehold Sundhedsstyrelsen i så fald skal medtænke, hvordan en proaktiv PR-strategi kan gavne, og om tilliden til Sundhedsstyrelsen kan genskabes og dermed også tilliden til den viden og de fakta, de anvender.

I artiklen konkluderes det, at respondenterne er påvirket af det postfaktuelle samfund. Det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i HPV-casen hos forældre, der lader sig styre af følelser som frygt, bekymring og endda vrede. Medierne spiller en stor rolle i HPV-casen, og konsekvensen af det postfaktuelle samfund er bl.a., at medierne vælger at appellere mere til læsernes følelser, da dette har større gennemslagskraft. Den hegemoniske kamp i den diskursive praksis domineres i dette tilfælde af en tydelig skepsisdiskurs overfor autoriteter, videnskab og selve HPV-vaccinen. Det kan videre konkluderes, at den information, som forældrene efterspørger, og den information, som Sundhedsstyrelsen vil tilbyde, ikke er den samme. Sundhedsstyrelsen tager altså ikke højde for de udfordringer, som det postfaktuelle samfund medfører. Det postfaktuelle samfund medfører desuden, at Sundhedsstyrelsen bør fokusere mere på det enkelte individs følelser i stedet for at bidrage med yderligere faktuel information.

Indledning

Hvem afgør, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert? Hvordan afgør man, hvad der er fup, og hvad der er fakta? Hvad sker der, når de traditionelle fakta og videnskabeligt funderede beviser sættes på lige fod (og i konkurrence) med mavefornemmelser og følelsesbaseret evidens, som får os til at fravælge en vaccine mod kræft?

For ganske få år tilbage kunne tilbuddet om en gratis vaccine mod en dødelig kræftsygdom lyde som en utopi, men i dag er det en reel og gratis mulighed at blive vaccineret mod kræft, der er forårsaget af HPV. HPV-vaccinen har siden 1. januar 2009 været en del af børnevaccinationsprogrammet i Danmark (Sundhedsstyrelsen, 2016b ¶ HPV-vaccination i børnevaccinationsprogrammet), og i de første år var der stor tilslutning til vaccinen. Af de piger, der er født i årene 1993-2002, er i gennemsnit 86,5 % vaccineret mod HPV, hvorimod kun 45 % af årgang 2003 er påbegyndt vaccinationen (Statens Serum Institut, 2016c, ¶ Human papillomavirus-vaccine (HPV) færdigvaccineret). På opfølgelsestidspunktet 6. december 2016 er det dog kun 13 % af denne årgang, der har fået begge stik og dermed er færdigvaccinerede (Statens Serum Institut, 2016b, ¶ Human papillomavirus-vaccine (HPV) færdigvaccineret). Det er et meget markant fald, der medfører, at vi ikke længere kan tale om flokimmunitet og derfor heller ikke muligheden for at udrydde HPV-forårsaget livmoderhalskræft. Men hvorfor vælger så mange vaccinen fra, når livmoderhalskræft er årsagen til, at to danske kvinder, hvor halvdelen er under 45 år, dør om ugen? Vaccinens ry og Sundhedsstyrelsen, der stadig anbefaler den, er i dag i kraftig modvind grundet en mistanke og en anklage om, at vaccinen er skyld i alvorlige bivirkninger hos en række piger og unge kvinder. Men hvor kommer denne mistanke fra, og hvorfor har en udokumenteret påstand så stor indvirkning på, om de 12-årige piger bliver vaccineret mod HPV eller ej? I denne forbindelse er det relevant at undersøge sagen om HPV-vaccinen i lyset af det postfaktuelle samfund.

Farhad Manjoo introducerer i 2008 begrebet *post-fact society*. Overskriften på introduktionen til Manjoos bog er sætningen *Why Facts No Longer Matter* (Manjoo, 2008, s. 6), og dette er hele pointen i teorien om det postfaktuelle samfund: Fakta er i højere grad blevet overflødige. I 2016 stemte Britterne nej til EU på baggrund af en kampagne fyldt med misvisende statistikker (Kirk & Dunford 2016), og Donald Trump blev USA's præsident, på trods af anklager om, at størstedelen af de fakta, han fremsatte, ikke var sande (Davies, 2016). HPV-vaccinen anklages for at være skyld i alvorlige bivirkninger, selvom denne påstand ikke er videnskabeligt bevist. Dette er eksempler på, hvordan videnskabelige fakta bliver overflødige, og vi i højere grad selv afgør, hvad vi definerer som rigtigt og forkert. Med udgangspunkt i debatten om HPV-vaccinen og de bivirkninger, den beskyldes for at forårsage, undersøges det i artiklen, hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten om HPV-vaccinen, hvorefter det diskuteres, hvordan en instans som Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig.

Metodiske overvejelser

Den primære dataindsamling har til formål at belyse det postfaktuelle samfund i HPV-casen. I artiklen belyses forskellige interessenters viden, holdning og opfattelse til vaccinen og debatten herom. De primære data, der ligger til grund for analysen, består af 15 enkeltinterviews med syv forskellige målgrupper. De syv målgrupper er:

1. Sundhedsfaglige repræsentanter
2. Kræftens Bekæmpelse
3. Kvinder i tyverne, der har fået eller er påbegyndt HPV-vaccinen uden bivirkninger
4. Forældre til piger, der har modtaget vaccinen og oplevet bivirkninger
5. Forældre til piger, der har modtaget vaccinen og ikke oplevet bivirkninger
6. Forældre til 11-12-årige piger, der ikke har fået vaccinen endnu, som står overfor beslutningen om, om deres datter skal vaccineres eller ej
7. Udvalgte medier (Politiken, Metroxpress og TV2)

Teoretiske overvejelser

Undersøgelsen tager udgangspunkt i Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse, og vi har valgt at starte analysen på makroniveau med *den sociale praksis*, hvor der fokuseres på det postfaktuelle samfund. Derefter bevæger vi os videre til *tekst*, og til slut analyseres debattens diskurser i *den diskursive praksis*. Vi vælger at lave vores analyse med Faircloughs tre dimensioner i netop denne rækkefølge, da resultatet er en mere fokuseret analyse af diskurserne. Hovedfokus i vores undersøgelse er hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i HPV-debatten, og derfor starter vi med at belyse de postfaktuelle tendenser. Derefter bevæger vi os videre til en tekstanalyse, hvor vi med den systemisk funktionelle lingvistik kan analysere mediernes konkrete sprogbrug i de udvalgte tekster. Ved at have teorien om det postfaktuelle samfund som udgangspunkt for tekstanalysen, bliver analysen tilsvarende mere fokuseret. Til slut vil analyseres den diskursive praksis, der er den vigtigste af de tre dimensioner. Det er her selve analysen af diskurserne finder sted.

Den sociale praksis

Den første dimension, vi vil beskæftige os med i denne artikel, er den sociale praksis. I Faircloughs model er den sociale praksis den tredje og sidste dimension, men her inddrages den som det første trin i analysen for at kunne analysere de samfundsmæssige faktorer, inden teksterne analyseres. Den sociale praksis er en analyse af de elementer i et samfund, som kan anses for at være ikke-diskursive sociale relationer og sociale strukturer (Fairclough, 1992, s. 63-64). Den sociale praksis er derfor det, der omgiver den diskursive praksis: "Discourse contributes to the constitution of all those dimensions of social structure which directly or indirectly shape and constrain it: its own norms and conventions, as well as the relations, identities and institutions which lie behind them" (Fairclough, 1992, s. 64). Der er således et dialektisk forhold mellem diskurser og social praksis, idet normer, konventioner, adfærd, institutioner osv. i et samfund både er konstituerende for og konstitueret af diskurser (Fairclough, 1992, s. 64). Fairclough præsenterer ikke en fremgangsmåde for analysen af den sociale praksis, og han nævner, at denne analyse ikke ligger lige så fast som tekstanalysen og analysen af den

diskursive praksis (Fairclough, 1992, s. 237). Formålet med at analysere den sociale praksis er at afdække ”the nature of the social practice of which the discourse practice is a part, which is the basis for explaining why the discourse practice is as it is; and the effects of the discourse practice upon the social practice” (Fairclough, 1992, s. 237). Som beskrevet ovenfor pointerer Fairclough, at den sociale praksis består af både diskursive og ikke-diskursive elementer (Fairclough, 1992, s. 71), og Jørgensen & Philips pointerer derfor, at sociologisk teori og kulturteori er brugbar i analysen af den sociale praksis, da diskursanalysen i sig selv ikke er tilstrækkelig (Jørgensen & Philips, 1999, s. 82). Derfor inddrages en analyse af det postfaktuelle samfund under den sociale praksis. En analyse af den sociale praksis med udgangspunkt i en analyse af det postfaktuelle samfund har til formål at belyse den kontekst, som den diskursive praksis er en del af.

Tekstdimensionen

Under denne dimension i modellen foretages en sproglig analyse af udvalgte tekster fra Politiken, Metroxpress og TV2. Vi har valgt at analysere otte nyhedsartikler og en tv-dokumentar. Med analysen af teksterne undersøges, hvordan HPV-vaccinen og de bivirkninger, som den beskyldes for at medføre, bliver sprogligt konstitueret, og hvilke sproglige virkemidler de tre medier tager i brug for at fremme deres pointer. Dette er et skridt på vejen i at kunne analysere de diskurser, der ses i teksterne. Da vi ikke finder Faircloughs sproglige begrebsapparat fyldestgørende, har vi valgt at udbygge analysen med elementer fra den systemisk funktionelle lingvistik. I denne artikel har vi valgt at bringe korte opsummeringer af tekstanalyserne, hvor de vigtigste analytiske redskaber har været evaluering og brugen af modalitet og polaritet. De fulde analyser findes i Schmidt Hansen & Fioritto Thomsen (2017).

Den diskursive praksis

I den diskursive praksis fremanalyserer og argumenterer vi for de diskurser, som findes via analysen i tekstdimensionen. Diskursiv praksis dækker over produktionsprocesser, distributionsprocesser og konsumptionsprocesser, og denne dimension fokuserer på, hvordan de diskursive praksissers rolle påvirkes af de sociale faktorer, som er involveret (Fairclough, 1992, s. 78). Der findes forskellige tilgange til at analysere den diskursive praksis, men Fairclough ”tager oftest mere lingvistisk udgangspunkt i de konkrete tekster og identificerer hvilke diskurser, de trækker på (*interdiskursivitet*), og hvordan teksterne *intertekstuelt* trækker på andre tekster” (Jørgensen & Phillips, 2011, s. 94). Vi vælger at fokusere på interdiskursivitet, intertekstualitet og hegemoni, for at finde ud af:

- Hvilke diskurser aktørerne trækker på
- Hvilke diskurser, der er dominerende
- Om der er drivkraft til opretholdelse eller forandring af den dominerende diskursorden (Jørgensen & Philips, 199, s. 84, Fairclough, 1995, s. 61).

Hegemoni

Gennem analysen af den diskursive praksis bliver vi således i stand til at undersøge, hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten omkring HPV-vaccinen, herunder hvilke forskelle og ligheder der ses i brugen af diskurser på tværs af de udvalgte medier. Derudover er det

interessant at finde ud af, i hvor høj grad der anvendes interdiskursivitet, og om bestemte diskurser er med til at forandre eller reproducere en diskursorden, herunder hvordan den hegemoniske kamp udspringer sig (Jørgensen & Philips, 1999, s. 98).

Da der er et dialektisk forhold mellem den diskursive praksis og den sociale praksis, er de diskurser, vi fremanalyserer, påvirket af de omkringliggende strukturer. Det er derfor også i analysefeltet mellem den diskursive praksis og den sociale praksis, at vi kan arbejde nærmere med artiklens problemstilling og finde ud af, hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten omkring HPV-vaccinen, og hvordan man kan håndtere disse udfordringer.

Det postfaktuelle samfund

Det postfaktuelle samfund er et begreb, som får mere og mere opmærksomhed. Der findes ikke nogen entydig definition af, hvad det postfaktuelle samfund er, og nogle er endda uenige om, om der overhovedet findes et postfaktuelt samfund. I dette afsnit skabes et teoretisk grundlag for det videre arbejde med begrebet. Det indebærer en redegørelse for forskellige opfattelser af det postfaktuelle samfund samt en belysning af begrebet i en historisk kontekst. Teorien om det postfaktuelle samfund vil danne grundlag for analysen af den sociale praksis. Vi tager udgangspunkt i Farhad Manjoos bog fra 2008 *True Enough: Learning to Live in a Post-Fact Society*, som er noget af det første litteratur på området, og derudover trækkes på forskellige artikler, som omhandler det postfaktuelle samfund.

Det postfaktuelle samfund er ifølge lektor David Budtz Pedersen kendetegnet ved, ”at borgerne i stigende grad har vanskeligt ved at skelne kendsgerning fra ideologi – fakta fra politik” (Budtz Pedersen, 2016). Den teknologiske udvikling i forhold til udbredelsen af internettet har gjort det muligt for alle, både den menige borger samt eksperter, at søge information omkring et givent emne. Manjoo (2008) behandler tendensen omkring det postfaktuelle samfund og skriver følgende omkring informationsstrømmen: ”Information no longer flows from a furrowed-brow host at the top, and now we all get to talk and listen to whomever we want, about whatever we want” (Manjoo, 2008, s. 12). Det resulterer i en overflod af information, hvor det kan være svært at skelne mellem, hvad der er rigtigt og forkert. Vi er i dag selv nødsaget til at selektere i informationer, og her har vi tendens til at indhente information, der understøtter vores egen holdning. Hvis vi primært opsøger information, der bekræfter vores egne holdninger og synspunkter, slipper vi for at forholde os til det modsatte. Muligheden for at selektere i informationer medfører således, at alle kan finde bekræftelse i deres synspunkter, som dermed kan legitimeres. Dette har også den konsekvens, at ens holdninger ikke bliver udfordret, og man ser dermed kun den ene side af en sag, nemlig den side, man allerede selv er enig i.

Når det kommer til, hvordan vi vælger, hvem og hvad vi lytter til, bruger Manjoo begrebet *dissonance*, der kommer fra psykologen Aaron Lowin (Manjoo, 2008, s. 23). Han opdeler dissonans-begrebet i to dele: stærk dissonans og svag dissonans (Manjoo, 2008, s. 24). Den svage dissonans er argumenter, der strider mod ens egen tro, men som ikke er overbevisende og derfor ikke har den store

effekt. Argumenter med stærk dissonans er derimod argumenter, der strider mod, hvad man selv opfatter som sandt, og som er svære at afveje (Manjoo, 2008, s. 24). Lowin argumenterer, at hvis vi udsættes for et budskab, der er stærkt dissonant, forsøger vi at undgå det (Manjoo, 2008, s. 24). Han argumenterer også for, at vi derimod tiltrækkes mod de svage dissonante argumenter, da de er lette at afvise, hvilket kan være tilfredsstillende og understøtte ens egen eksisterende tro. Udover dissonans arbejder Lowin med begrebet *consonant* (Manjoo, 2008, s. 24). Hvis et budskab er stærkt konsonant, støtter det op om vores eksisterende opfattelse af sandheden og er let at bevise. Dette er noget, vi drages imod. De svage konsonante budskaber stemmer ligeledes overens med vores eget synspunkt, men er budskaber, som vi opfatter som ”factually unsteady” (Manjoo, 2008, s. 24), og de er derfor ikke ligeså tiltrækkende, da de ikke er overbevisende eller troværdige.

Vi vil altså helst lytte til budskaber, som vi i forvejen selv er enige i. Lowin har lavet et studie i, hvordan folk reagerer på de fire typer af budskaber og erfarede, at han fik størst positiv respons fra dem, der havde fået stærke konsonante budskaber i overensstemmelse med deres egen holdning (Manjoo, 2008, s. 24). Dette understøtter pointen i, at vi resonerer mest med budskaber, der bekræfter os i det, vi allerede mener – også selvom de kan være faktisk forkerte.

Med internettets udbredelse og udvikling findes i dag et utal af informationskanaler, hvor den enkelte forbruger selv kan vælge dem ud, personen vil lytte til. Farhad Manjoo beskriver det som at ”we are entering a trillion-channel universe” (Manjoo, 2008, s. 12). Denne enorme mængde information kan bruges af politikere og andre meningsdannere til at fremføre deres budskaber mere eller mindre gennemsnitligt ved hjælp af strategisk kommunikation, manipulation og skjulte kommunikationsmidler, så de får præcis det budskab frem, som støtter deres argumenter. Dette kan føre til en faldende tillid til bl.a. politikere, og borgerne er derfor nødt til selv at træffe en beslutning om, hvad de opfatter som sandt og falskt, og man iscenesætter således sin egen sandhed (Budtz Pedersen, 2016). Men muligheden for dette kan ifølge Budtz Pedersen være en problematisk tendens, fordi ”mavefornemmelser, anekdoter og selvrapporterede historier i højere og højere grad tillægges samme værdi som lødig forskning og fagligt funderet viden” (Budtz Pedersen, 2016 ¶ HPV-vaccinen – Fup eller fakta?).

Brug af fakta og eksperter

Det er ikke kun valget af eksperter, der varierer fra person til person. Det er også eksperternes brug og fremstilling af fakta, hvilket er et centralt omdrejningspunkt i debatten omkring det postfaktuelle samfund. Manjoo skriver: ”It is a common mistake in the digital age. New technology gives us access to vast new stores of data and tools with which to understand them. On the Web you can find seemingly any number you want” (Manjoo, 2008, s. 55). Her fremhæver Manjoo, hvordan vi nærmest drukner i fakta og ikke entydige fakta, men tal, der kan fortolkes på et utal af måder, og som alle og enhver kan finde deres egen mening i. Dette aspekt stiller høje krav til forståelsen af empiriske undersøgelser.

Tilbage i 2002 sagde Anders Fogh Rasmussen i sin nytårstale: ”Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke eksperter og smagsdommere til at bestemme på vores vegne” (Rasmussen, 2002). I nytårstalen fremsætter den daværende statsminister et ønske om at nedlægge overflødige råd, nævn og institutioner og lægger op til, at borgerne selv skal træffe deres beslutninger:

”Der er tendenser til et eksperttyrani, som risikerer at undertrykke den frie folkelige debat. Befolkningen skal ikke finde sig i løftede pegefingre fra såkaldte eksperter, der mener at vide bedst. Eksperter kan være gode nok til at formidle faktisk viden. Men når vi skal træffe personlige valg, er vi alle eksperter”
(Rasmussen, 2002)

Netop dette aspekt; at vi er vores egne eksperter, når vi skal træffe personlige valg, kommer i høj grad til udtryk i debatten omkring HPV-vaccinen. Der findes ingen klare regler for, hvem der kan definere sig som ekspert, eller hvem medier, politikere eller andre kan inddrage som eksperter. Derudover kan eksperter være uenige på trods af samme faglige baggrund. Der er flere eksempler på læger, der udtaler i den offentlige debat, at de ikke ønsker at vaccinere mod HPV, og de er således et eksempel på, at også fagfolk er uenige i de videnskabelige faktorer omkring HPV-vaccinen. Stig Gerdes er et eksempel på en praktiserende læge, der har valgt at stå frem i medierne og meget direkte tage afstand fra HPV-vaccinen (Bjerg, 2013¶ Læger advarer). Det er derfor et eksempel på, at borgerne ikke blot kan søge entydigt råd hos eksperterne, da også de er uenige.

Manjoo (2008) argumenterer for, at folk er forbrugere af nyheder, fordi de ønsker sandheden, og at de ikke bevidst søger efter at få deres egen tro bekræftet. Folk søger derimod oftest bare efter fakta (Manjoo, 2008, s. 83). På den anden side nævner han begrebet *naive realism*, hvilket vil sige, at vi alle sammen sidder med forskellige idéer om, hvordan en objektiv nyhed ser ud (Manjoo, 2008, s. 83). Ud fra dette kan vi læse, at definitionen på objektivitet i højere grad bliver subjektiv. Det giver videnskabelige fakta svære vilkår.

Eksperter fylder meget i vores opfattelse af sandheden:

”As the controversies that dominate our lives become ever more complex, as arcane information from outside our own experience overwhelms the public discourse, the world is increasingly rendered comprehensible only through the eyes of the expert”
(Manjoo, 2008, s. 52).

Manjoo argumenterer dog for, at selv når det kommer til eksperter og deres viden, er det ikke fakta, der spiller den afgørende rolle, men hvor troværdig og tillidsvækkende eksperten er (Manjoo, 2008, s. 53). Her ser vi, hvordan følelser bliver vægtet højere end fakta.

Udviklingen af begrebet 'det postfaktuelle samfund'

Det er ikke alle, der anerkender præmissen om det postfaktuelle samfund. Derfor redegøres i dette afsnit for historien af begrebet om det postfaktuelle samfund samt diskutere begrebets relevans, og hvorvidt vi overhovedet kan tale om et postfaktuelt samfund. Vi tager udgangspunkt i forskellige kilder, der både roser og kritiserer begrebet, og vi drager paralleller fra et foredrag, afholdt af Dagbladet Information den 3. november 2016. Vi deltog i foredraget om det postfaktuelle samfund, der blev afholdt i forbindelse med det amerikanske valg og Donald Trumps valgkamp. Panelet bestod af David Budtz Pedersen, David Trads og Nikolaj Thyssen, og i afsnittet henvises løbende til pointer, de fremlagde til foredraget.

En infomediasøgning viser, at begrebet *det postfaktuelle samfund* i stigende grad bliver brugt: I perioden 1/9 2014 til 1/9 2015 var der 13 artikler, der nævnte begrebet, og i perioden 1/10 2015 til 26/10 2016 var dette tal steget til 50 artikler. Med begrebet *det postfaktuelle samfund* kan man hurtigt komme til at tro, at samfundet i dag er en modreaktion på et tidligere faktuel samfund, som vi nu har bevæget os (eller er ved at bevæge os) ud ad. Sådan opfatter hverken vi eller de teoretikere, som vi læner os op ad i denne artikel, begrebet om det postfaktuelle. I *Sproglaboratoriet* på P1 går de på opdagelse i selve ordet *postfaktuel* og pointerer helt rigtigt, at man kan finde adskillige eksempler på forhenværende præsidenter, der lyver og fordrejer fakta samt finde eksempler på løgne og rygter i pressen, længe før de sociale medier kom til (DR, 2016, 13:30-14:27). Dette pointerer David Budtz Pedersen også til foredraget hos Information, hvor han nævner de gamle partiaviser som eksempel på, at al information ikke har været faktuel før det postfaktuelle samfund. Vincent Hendricks, der bl.a. arbejder med boblestudier, udtrykker også eksplicit, at vi ikke kan tale om en tid, hvor alt var faktuel. Han forklarer, at man nærmere skal forstå begrebet om det postfaktuelle som en måde at *bruge* (eller ikke bruge) fakta på (The Big Picture RT, 2016, 6:44-7:04). Det postfaktuelle samfund skal altså ikke opfattes som en reaktion på et faktuel samfund. En anden vigtig pointe er, at adgangen til internettet og de mange sociale medier gør det nemmere og nemmere for os at finde en, der mener det samme som os selv. Og det er ikke sikkert, at denne persons holdning stemmer overens med holdningen hos andre eksperter, forskere eller andre, der arbejder ud fra videnskabelig evidens.

Vincent Hendricks, der står bag teorien om boblestudier, udtaler i et interview til YouTube-kanalen *The Big Picture RT*, at vejen ud af dette forvredne forhold til fakta er:

“...to get back to the old virtues of triangulating information. Don't read the sources you agree with, don't only read the sources you disagree with. You have to read the ones you agree with, disagree with and then you have to triangulate with a source that's independent as a function of what you agree and disagree with. Then you triangle it and then you get yourself a pretty good idea of, what you're supposed to mean”
(The Big Picture RT, 2016, 7:05-7:27).

Opgøret med autoriteter er langt fra et nyt fænomen, og ikke alle godtager præmissen om et postfaktuelt samfund. Derfor kigger vi nu lidt tilbage i historien og argumenterer for, hvorfor vi ikke er enige

med Thyssen, og hvorfor vi mener, at det postfaktuelle er et både reelt og relevant begreb og fænomen at tale om i dag.

Mikkel Thorup, der er lektor ved idéhistorie på Aarhus Universitet, skriver i artiklen *Oplyst enevælde – viden og autoritet i det post-faktuelle samfund* (2014) følgende:

”Vi lever efter sigende i et videnssamfund, der med stadig stigende hast producerer flere informationer end hele vores forhistorie gjorde i årtusinder. I modsætning til vores forhistorie så er vor tid unik i dens demokratisering af vidensproducenterne”
(Thorup, 2014, s. 15).

Han stiller spørgsmålstegn ved, om oplysningstidens ambition i virkeligheden først er realiseret i dag med den totale menneskelige frigørelse fra umyndighed og undertrykkelse (Thorup, 2014, s. 15). Vi kan afsløre, at det er den ikke. Men mere om det til slut i dette afsnit. Vi har argumenteret for, at det postfaktuelle ikke skal ses som en reaktion på et faktisk samfund, men det tætteste, vi kan komme på idéen om det faktuelle samfund, ligger tilbage i slutningen af det 15. århundrede omkring oplysningstiden. Ifølge Den Store Danske var oplysningstiden:

”præget af en optimistisk tro på den menneskelige fornuft og en overbevisning om det nødvendige i at udbrede kendskab til al menneskelig viden med det formål at frisætte mennesket for traditionens og sædvanens snærende bånd”
(Koch & Rømhild, 2016).

Idealet på denne tid var det oplyste og autonome menneske (Thorup, 2014, s. 16), og vi kan i høj grad drage paralleller fra denne formulering til udviklingen, vi ser i dag. Thorup skelner mellem *enevælde* og *enevælde*. Det sidste ser han som ordets traditionelle betydning: en alliance mellem 1700-tallets oplysningsfilosoffer og kongemagten, så de kunne gennemtvinge et moderniserings- og et oplysningsprojekt (Thorup, 2014, s. 16). *Enevælde* bruger han derimod om tanken om, at individet i dag er oplyst, men at ”det universelle projekt for menneskehedens frigørelse er blevet reduceret og fordrejet, kulmineret skævt, i enkeltmenneskets adling af sig selv som verdens omdrejningspunkt” (Thorup, 2014, s. 16). Han taler altså om det enevældige individ, der har erstattet kongens plads på tronen. Inden oplysningstiden gik mennesket igennem en videnskabelig revolution, hvor adskillige gennembrud inden for naturvidenskaben gjorde, at mennesket fik mere viden om (og dermed også mere magt over) naturens kræfter (Thorup, 2014, s. 17). Derefter fulgte oplysningsfilosofien, som Thorup beskriver som ”et revolutionerende opgør med idéen om at alt det væsentlige i menneskelivet er evigt, uforanderligt og uden for menneskets kontrol” (Thorup, 2014, s. 18).

Og hvordan kan dette afsnit om oplysningstiden for flere hundrede år siden så kædes sammen med de spæde tanker om et postfaktuelt samfund i dag? Det kan det, da det allerede dengang blev en tendens, at sandhed ikke er lig med en blind tro på det, man altid har troet på. Tværtimod skulle der undersøgelse og ikke mindst kritik til, og tiden bød på et fundamentalt opgør med idéen om, at enighed og varighed er grunde nok til at tro på noget (Thorup, 2014, s. 19). Det er i høj grad den samme

tendens, vi ser i det postfaktuelle samfund i dag, men dog i en anden grad, der gør, at vi kan snakke om et nyt fænomen og ikke bare en videreførelse.

Thorup skriver: ”Midlet hertil er kritik. Man må have total frihed til at undersøge, stille spørgsmål, kritisere, rejse tvivl. Ingen principper er hellige og ingen institutioner er urørlige” (Thorup, 2014, s. 19). Dengang handlede det om kongemagten. I HPV-casen handler det om hele Danmarks sundhedssystem. Den store og afgørende forskel, som, vi mener, understøtter relevansen i at tale om det postfaktuelle i dag, er, at vi – i modsætning til i oplysningstiden – ikke lever i en tidsalder, der handler om *oplysning*:

”Fornuft bliver til snusfornuft, idet viden(skab) stadigt lettere synes at kunne udskiftes med mavefornemmelser, intuition eller anekdotisk evidens. (...) Fakta bliver mindre relevant end personligt valg og personlig smag”
(Thorup, 2014, s. 21).

Det, der i oplysningstiden var et projekt om menneskets frigørelse, drejer sig i dag i højere grad om selvrealisering og om at frigøre sig fra alt, der står som en hindring for individets udfoldelse (Thorup, 2014, s. 23). Internettets udvikling og de sociale mediers magt i vores moderne samfund har ændret mulighederne for, at alle kan sidde ”på tronen” og medierne bidrager i høj grad også til en demokratisering af vidensproduktionen. De nye medieformer giver alle mulighed for at ”uddanne” sig med en enkelt Googlesøgning og dermed se sig som ligeværdige med de såkaldte ’eksperter’.

Det postfaktuelle samfund i denne artikel

Ud fra de pointer, der er fremsat i afsnittet om det postfaktuelle samfund, arbejdes der i denne artikel videre ud fra følgende fire antagelser:

1. I det postfaktuelle samfund har autoriteter og eksperter ikke samme troværdighed som tidligere.
2. Vi søger i højere grad information, der kan bekræfte os i de holdninger og synspunkter, som vi allerede har, og finder modsigende information utroværdig.
3. Folk har i dag begrænset eller ingen tillid til videnskabelige fakta.
4. Den enorme strøm af informationer gør det sværere for folk at finde ud af, hvad der er faktisk rigtigt og forkert.

Tekstdimensionen

I analysens anden del, *tekst*, analyseres tre artikler fra Metroxpress, tre artikler fra Politiken og to artikler og en dokumentar fra TV2. Vi starter med at analysere de tre artikler fra Politiken, dernæst de tre artikler fra Metroxpress og til sidst de to artikler samt dokumentaren fra TV2. Disse tre medier

er udvalgt, da de alle er toneangivende og dominerende i det danske mediebillede, og de har alle tre dækket HPV-casen intensivt.

Politiken

Vi har udvalgt følgende tre artikler fra Politiken til vores analyse:

- ”Sundhedsstyrelsen om udskældt HPV-vaccine: »Jo flere der bliver vaccineret jo bedre«”, skrevet af Mona Samir Sørensen d. 4. september 2013.
- ”Danske læger frikender HPV-vaccine for alvorlige bivirkninger”, skrevet af Lars Igum Rasmussen d. 20. juni 2016.
- ”Simone kunne dårligt bevæge sig uden at blive svimmel efter at have fået sin HPV-vaccine”, skrevet af Jacob Sheikh d. 16. april 2013.

I det valgte uddrag af Politikens fremstilling af HPV-sagen ses det, at Politiken i høj grad gør brug af evalueringer i deres journalistiske sprog. I de artikler, hvor der indgår kilder, får disse meget taletid, og deres evalueringer har dermed også stor indflydelse på artiklen. Selvom de første to artikler har et forholdsvist klart budskab om, at det er en god idé at blive vaccineret mod HPV-vaccinen, formår journalisten alligevel at plante en tvivl hos modtageren, ved at skabe en interessant vinkel i overskriften og ved at markere sin holdning til sagsforholdet løbende i artiklerne. Den sidste artikel, som omhandler Simone, er en meget casepræget historie, hvor journalisten præsenterer Simones opfattelse af, at HPV-vaccinen gjorde hende syg. Simone og hendes forældre er meget klare i deres holdning, hvorimod journalisten ikke skriver sin holdning eksplicit, men via de sproglige virkemidler udtrykker samme standpunkt. Vi har i to af de tre artikler fundet grammatiske fejl, hvilket kan påvirke læserens opfattelse af Politikens institutionelle troværdighed.

Metroxpress

For at analysere Metroxpress' dækning af HPV-sagen har vi udvalgt følgende artikler:

- ”Sundhedsstyrelsen står fast: Vi ændrer intet efter HPV-advarsel”, skrevet af Jeppe Findalen d. 12. juni 2015.
- ”Syge piger nægtet adgang til HPV-centre” skrevet af Jeppe Findalen og Maria Cuculiza d. 1. september 2015.
- ”HPV-vaccinen gjorde Katrine kronisk syg” skrevet af Cordelia Weber d. 26. marts 2015.

Alle tre artikler fra Metroxpress forholder sig meget kritisk til forskellige aspekter af HPV-sagen. Den første artikel omhandler en kritik af Sundhedsstyrelsen, den anden artikel omhandler en kritik af HPV-centrene, og den tredje artikel er en casehistorie, som fremstår som en generel kritik af HPV-vaccinen. Evalueringerne forekommer hyppigt i alle tre artikler, hvor både journalisten og de kilder, der udtaler sig, ofte bruger evaluering til at forstærke deres budskaber. I to af de tre artikler er Metroxpress' overskrifter kritisable, enten fordi de ikke er faktisk korrekte, eller fordi de gengiver kildens ord forkert. Man kan foranlediges til at tro, at journalisterne har valgt at trække overskrifterne

så skarpt op for at fange læserens opmærksomhed. Dette er ikke atypisk for nyhedsartikler, men der ses her eksempler på, at journalisterne i nogle tilfælde går på kompromis med artiklens saglighed. Derudover bemærker vi, at det er sundhedsfaglige eksperter, der i alle tre artikler står som modstandere i aktantmodellerne. I den første artikel er det Jesper Mehlsen fra Synkopecentret, som udfordrer Sundhedsstyrelsen, og i de to sidste artikler er det de læger, som pigerne har været i kontakt med.

TV2

Vi har valgt følgende tekster fra TV2 til vores analyse:

- Artiklen ”Katrine har kroniske smerter efter HPV-vaccinen” skrevet af Michael Bech og Signe Daubjerg d. 12. marts 2015.
- Artiklen ”Vælter ind med ind med indberetninger om alvorlige bivirkninger” skrevet af Mikkel Secher d. 24. september 2015.
- TV2-dokumentaren ”De vaccinerede piger – syge og svigtede”, sendt på TV2 d. 26. marts 2015.

I analysen af de tre tekster fra TV2 kan ses det, at mediet lægger et stort fokus på at tale de syge pigers sag. Den første artikel handler kun om Katrine og hendes holdning til vaccinen, der både kommer til udtryk gennem det ideationelle netværk, aktantmodellen og i de sproglige valg fra både Katrine og journalisterne. I overskriften vælger journalisterne dog ikke at kæde symptomerne eksplicit sammen med vaccinen, selvom de implicit gør det andre steder i artiklen. I den anden artikel er der ingen hjælper i aktantmodellen til at støtte op om Sundhedsstyrelsens argumenter, og igen tager TV2 pigernes side. Dette ses også ved, at journalisterne ikke bruger modalitet, selvom der ikke er videnskabeligt belæg for deres påstande. De udtrykker altså en sikkerhed omkring noget, der faktisk er usikkert. Også i dokumentaren ligger det kritiske fokus på vaccinen tilhængere, der særligt kommer til udtryk i interviewene med Henrik G. Jensen. De mange kritiske spørgsmål og de tilsvarende manglende kritiske spørgsmål til pigerne og deres mødre skaber en ubalance og en tydelig rollefordeling. I den diskursive praksis forklares de diskurser, som er fremanalyseret i dette afsnit. Derudover sammenfattes og sammenlignes mediernes fremstilling af HPV-vaccinen, og hvordan diskurserne kommer til udtryk i de tre medier.

Den diskursive praksis

På baggrund af vores analyser i tekstdimensionen præsenteres og redegøres nu for de diskurser, som er udledt af tekstanalyserne. Diskurserne har til hensigt at tydeliggøre, hvilket sprogligt fokus der er i den udvalgte mediedækning af HPV-vaccinen, og hvilke diskurser der lægges særligt vægt på. I den diskursive praksis undersøges de forskelle og ligheder, som findes i de udvalgte mediers dækning af HPV-sagen og ved hjælp af begrebet *interdiskursivitet* analyseres, om medierne anvender nye diskurser indenfor diskursordenen, som derved kan være med til at skabe nye diskursordener. Da analysen starter i den sociale praksis, inddrages pointerne fra denne del af analysen i undersøgelsen af, hvad der er den dominerende diskursorden i mediernes dækning af HPV-sagen i det postfaktuelle samfund.

Analysen af de udvalgte tekster viser, at der både er forskelle og ligheder i mediernes fremstilling af HPV-sagen. Det kommer også til udtryk i de diskurser, som findes i mediernes fremstilling. Nedenstående figur viser en oversigt over de diskurser, der er fremanalyseret og en anførelse af, i hvilke tekster og dermed hvilke medier diskurserne findes.

	Identifikation	Offer	Sygdom	Sundhedsfaglig	Skepsis	God vs. ond
METROXPRESS						
HPV-vaccinen gjorde Katrine kronisk syg	X	X	X		X	
Sundhedsstyrelsen står fast: vi ændrer intet efter HPV-advarsel		X		X	X	X
Syge piger nægtet adgang til HPV-centre	X	X	X		X	X
MX SAMLET	2	3	2	1	3	2
POLITIKEN						
Danske læger frikender HPV-vaccinen for alvorlige bivirkninger			X	X		
Simone kunne dårligt bevæge sig uden at blive svimmel efter at have fået sin HPV-vaccine	X	X	X		X	
Sundhedsstyrelsen om udskældt HPV-vaccine: "Jo flere der bliver vaccineret jo bedre"				X	X	X
POLITIKEN SAMLET	1	1	2	2	2	1
TV2						
Katrine har kroniske smerter efter HPV-vaccinen	X	X	X	X	X	
Vælter ind med indberetninger om alvorlig HPV-bivirkninger				X	X	
De vaccinerede piger	X	X	X	X	X	X
TV2 SAMLET	2	2	2	3	2	1
ALLE MEDIER SAMLET	5	6	6	6	8	4

Figur 1. *Oversigt over fremanalyserede diskurser*

I det følgende uddybes de to diskurser, der er mest dominerende i analysen.

Offerdiskursen

Offerdiskursen findes i seks af de ni tekster, hvor den er mest fremtrædende for Metroxpress, da vi finder den i alle deres artikler. Det ses bl.a. i overskriften ”HPV-vaccinen gjorde Katrine kronisk syg”, hvor den materielle handlingsproces ’gjorde’ viser en tydelig årsagssammenhæng mellem Katrine og HPV-vaccinen. Dette er et eksempel på, at Katrine er offer for HPV-vaccinen, som også kommer til udtryk, når Katrine udtaler, at hun ”lider under kronisk træthed...”, og når journalisten bruger evaluering og skriver, at Katrine er ”plaget af” og ”de plager hende fortsat i dag”. Offerdiskursen kommer ofte til udtryk via negative evalueringer, som kan være med til at påvirke modtagers opfattelse af sagsforholdet, og i dette tilfælde ses diskursen i beskrivelserne af, hvordan Katrine har det efter at være blevet vaccineret mod HPV.

Offerdiskursen går igen i overskriften ”Syge piger nægtet adgang til HPV-centre”. Den mentale vurderingsproces i ’nægtet’ gør de ’syge piger’ til ofre, både for HPV-vaccinen og for et system, der ikke vil hjælpe dem. Offerdiskursen ses også i ”Sundhedsstyrelsen står fast: Vi ændrer intet efter HPV-advarsel” fra Metroxpress. Her skriver journalisten i manchetten, at selvom ”en ud af 500 HPV-vaccinerede piger bliver alvorligt syge, vil Sundhedsstyrelsen ikke gribe ind”, hvor journalisten anvender en negativ evaluering ved at skrive ’alvorligt syge’, og han gør den ene ud af de 500 piger til et offer, både for HPV-vaccinen og for systemet. De negative evalueringer fra afsender er gentagende i artiklens brødtekst, hvor han bl.a. skriver, at ”langt flere piger end forventet er blevet voldsomt syge” og ”de mange syge piger”, hvor han både evaluerer på antallet af syge piger og deres tilstand, hvilket kan give et indtryk af, at der er mange piger, der er eller kan blive ofre for HPV-vaccinen.

Vores analyse viser også en offerdiskurs i en af artiklerne fra Politiken: ”Simone kunne dårligt bevæge sig uden at blive svimmel efter at have fået sin HPV-vaccine”. Her fremstilles Simone som et offer for HPV-vaccinen både i overskriften og i brødteksten. Det ses både i journalistens evalueringer, men også i Simones egne samt Simones forældres udtalelser. I artiklen fremlægges det, hvordan Simone er gået fra at været en aktiv pige til ikke at kunne klare skoledagen, og hvordan hun ”gav efter”, ”frygtede” at komme bagud i skolen og ikke ”turde” cykle i skole. De sproglige valg i artiklen giver et klart billede af, at Simone er offer for vaccinen og dens bivirkninger.

I artiklen ”Katrine har kroniske smerter efter HPV-vaccinen” fra TV2 finder vi også offerdiskursen, når journalisten via negative evalueringer vurderer Katrines tilstand og symptomer, f.eks. ”høj feber og voldsom halsbetændelse” og ”lider af”. Katrine anvender også evalueringer i sit sprogbrug, som når hun beskriver, at hun ”var helt udmattet og kunne ingenting”. De negative evalueringer er med til at fremstille Katrine som et offer for vaccinen og understøtter derfor den offerdiskurs, vi har set i de foregående tekster. I dokumentaren kommer offerdiskursen også stærkt til udtryk. Billederne af piger i rullestole og Laura, der græder og siger, at hun ikke vil leve med de gener, vaccinen har givet hende, er f.eks. klare tegn på offerdiskursen.

Skepsisdiskursen

Skepsisdiskursen fremanalyseres i otte ud af de ni tekster, og den går dermed igen i flest artikler. Diskursen findes to gange ved verbet ”mistænker”, der både bruges i ”Sundhedsstyrelsen står fast:

Vi ændrer intet efter HPV-advarsel” og ”HPV-vaccinen gjorde Katrine kronisk syg” fra Metroxpress. I førstnævnte artikel ses brugen af verbet som en evaluering, der er udtryk for en skepsisdiskurs, da det er journalisten selv, der konkluderer, at lægen mistænker noget og ikke lægen selv. I dette eksempel kan vi kæde skepsisdiskursen sammen med, at modtager pga. journalistens evaluering kan få en følelse af, at en ekspert ikke stoler på vaccinen. I samme artikel ses også et eksempel på skepsisdiskursen i forhold til faktuelle udtalelser om vaccinen, da Jesper Mehlsen udtaler, at ”500 piger måske bliver syge”. Her fremanalyseres skepsisdiskursen ved modaliteten i ’måske’ og realiseringen af mulighed og sandsynlighed.

I ”Syge piger nægtet adgang til HPV-centre” fra Metroxpress står der, at ”alle bliver taget alvorligt og ingen bliver fortabt i systemet”, som var den oprindelige besked fra de regionale HPV-centre. Men dette udsagn bliver utroværdigt og bidrager dermed også til skepsisdiskursen, når overskriften udlægger, at HPV-centrene ikke lever op til deres ansvar. I samme artikel er de negative evalueringer såsom ’løftebrud’ og ’uacceptable’ også en del af skepsisdiskursen. Vi kan også læse, hvordan lægen, Jesper Mehlsen, ikke synes, at begrundelsen for at afvise pigerne på centrene er en ”god forklaring”. Når eksperten ikke er tilfreds, skaber det en skepsis og en mistanke blandt læserne.

I manchetten til ”HPV-vaccinen gjorde Katrine kronisk syg” beskriver journalisten hendes bivirkninger som ”uforklarlige”. Også her fremanalyseres skepsisdiskursen. I Metroxpress’ artikel ”Sundhedsstyrelsen står fast: Vi ændrer intet efter HPV-advarsel” findes skepsisdiskursen allerede i overskriften ved journalistens negative evaluering ”HPV-advarsel”. Journalisten viser sin egen skepsis mod vaccinen, da det hverken er Sundhedsstyrelsen eller den lægefaglige kilde, der har brugt udtrykket i deres udtalelser.

I Politikens artikel om Simone skriver journalisten, at ”ifølge hende selv og hendes forældre skyldes det HPV vaccinen”. Som nævnt i tekstanalysen er der ikke anvendt modalitet her, så grammatisk udviser sætningen ingen usikkerhed, men i sætningens betydning fremanalyseres en skepsisdiskurs, da udsagnet viser modtageren, at man skal passe på med at stole på HPV-vaccinen. Derudover kan afsvæknings og forstærkninger af udsagn også bidrage til skepsisdiskursen. Det ses ved ordet ’eventuelt’ i sætningen ”de eventuelt langsigtede bivirkninger”, som efterlader tvivl om, hvorvidt der er langsigtede bivirkninger ved vaccinen eller ej.

I ”Sundhedsstyrelsen om udskældt HPV-vaccine: »Jo flere der bliver vaccineret jo bedre«”, der også er fra Politiken, findes skepsisdiskursen allerede i overskriften ved brugen af det negative adjektiv ’udskældt’. I denne artikel bruger en repræsentant fra Sundhedsstyrelsen udtrykket ”det er vores håb”, og ved den vage grad af usikkerhed fremanalyseres skepsisdiskursen i artiklen. Modalitet i sproget er også en del af denne diskurs. Det ses f.eks. ved ord som ’angiveligt’ og modalverbet ’kan’. Ved probabilitetscircumstantialet ’trods’ ser vi ligeledes som et udtryk for skepsisdiskursen.

I artiklen ”Katrine har kroniske smerter efter HPV-vaccinen” fra TV2 finder vi bl.a. skepsisdiskursen i den evaluerende forstærkning og overdrivelse ”en eneste læge”, hvor Katrine udtrykker en skepsis over for lægernes vurdering, samt ved hendes brug af udtrykket ”ryger ud af ærmet” om lægens udsagn. Gennem sine kommentarer manifesterer hun en generel mistillid til sundhedssystemet. Katrine

fortæller følgende om vaccinen og sine symptomer: ”jeg kan ikke sætte det sammen med andet, overhovedet”, og med denne kommentering af sit eget udsagn fastslår hun sin skepsis over for lægernes vurdering.

Den sidste artikel, hvor skepsisdiskursen fremanalyseres, er TV2's ”Vælter ind med indberetninger om alvorlige bivirkninger”. Vi finder bl.a. diskursen, når specialkonsulent i Sundhedsstyrelsen Line Michan udtrykker modalitet ved ”skyldes det højst sandsynligt...”. Her er skepsis ikke rettet mod vaccinen, men mod validiteten af de indberettede bivirkninger, som hun vurderer, kan være kommet af den øgede medieomtale. Vi ser også skepsisdiskursen, når Sundhedsstyrelsen siger, at der er en ”mulig sammenhæng” mellem vaccinen og bivirkningerne og at ”fordelene ved at vaccinere mod livmoderhalskræft opvejer de mulige risici ved vaccination”. De tre eksempler på brugen af ’mulig’ er også et udtryk for modalitet, der viser Sundhedsstyrelsens skepsis overfor, hvorvidt vaccinen og bivirkningerne har en sammenhæng. En generel tendens i denne artikel er, at bivirkningerne ofte omtales som ’formodede’ og dermed gør plads til tvivlen om, at der ikke er en videnskabelig bevist sammenhæng. Også her ses skepsisdiskursen. Skepsis ses også overfor vaccinen videnskabelige bagland, når en seniorforsker ”kritiserer” tendensen om, at HPV-fortalere modtager penge fra firmaerne bag vaccinen.

I dokumentaren finder vi i høj grad skepsisdiskursen, når pigerne og deres mødre udtaler sig om deres manglende tillid til vaccinen. Derudover er lægerne fra Synkopezentret, Louise Brinth og Jesper Mehlsen, begge skeptiske over for Sundhedsstyrelsens konklusioner, selvom de dog også udtaler, at de stadig støtter vaccinen. Desuden finder vi skepsisdiskursen hos interviewereren af Henrik G. Jensen. Han udfordrer gentagende gange Henrik G. Jensens udsagn, og dokumentarens skabere vælger også at få en ekstra mening fra en mediejurist. Alt dette påvirker tilliden til Sundhedsstyrelsen og vaccinen og bidrager til fremanalyseringen af skepsisdiskursen.

Som vist i dette afsnit fremanalyseres skepsisdiskursen i mange forskellige typer af situationer. Vi ser ikke kun en skepsis over for vaccinen, men også overfor påstanden om bivirkninger samt overfor selve sundhedssystemets vurderinger.

Interdiskursivitet

Efter at vi nu har belyst, hvilke diskurser vi har fremanalysert i den udvalgte mediedækning, er det interessant at se nærmere på, hvilke diskursordener medierne trækker på i deres fremstilling af teksterne. I denne analyse arbejder vi med tekster, der er produceret af udvalgte danske nyhedsmedier og konsumeres af forbrugere, som har en genremæssig forventning til, hvad de respektive nyhedsmedier leverer. Det er derfor også nyhedsmediernes institutionelle rammer, som diskursordenen for denne analyse er knyttet til. Indenfor nyhedsmediet er der nogle klare forventninger til, hvilke krav en nyhed skal opfylde. Ud fra ovenstående analyse af diskurser ses en høj grad af interdiskursivitet. De seks diskurser indeholder alle elementer, som opfylder et eller flere af de fire nyhedskriterier. Man kan derfor antage, at alle diskurserne trækker på en nyhedsdiskurs, og at de seks udvalgte diskurser dermed bidrager til at reproducere nyhedsdiskursen. Vi vil dog argumentere for, at dette ikke er tilfældet, fordi diskurser som f.eks. offerdiskursen og skepsisdiskursen i højere grad bærer præg af en følelsesdiskurs end en nyhedsdiskurs. Argumentationen for dette vender vi tilbage til.

Der er dog særligt to diskurser, som kan siges at trække på en nyhedsdiskurs, nemlig identifikationsdiskursen og den sundhedsfaglige diskurs. Alle tre nyhedsmedier anvender begge disse diskurser. Identifikationsdiskursen er med til at skabe nærhed og relevans hos modtageren, og da nærhed og relevans begge er nyhedskriterier, falder denne diskurs derfor indenfor nyhedsmediernes diskursorden. Det er meget almindeligt, at nyhedsmedierne finder en case til deres historie for at gøre den mere relevant og skabe identifikation. Den sundhedsfaglige diskurs er som tidligere nævnt et udtryk for, at medierne anvender eksperter, fakta og videnskab i forbindelse med HPV-vaccinen, og dette er med til at understøtte artiklernes saglighed. Da vi som forbrugere forventer, at de nyheder, vi konsumerer, er korrekte (med forbehold for de forskellige mediers image), kan den sundhedsfaglige diskurs være et udtryk for en nyhedsdiskurs. Der er ligeledes meget normalt, at nyhedsmedierne anvender eksperter, som udtaler sig om artiklens emne.

Alle seks diskurser findes i alle tre medier, men på forskellig vis, og det er ikke alle diskurser, vi har fremanalyseret i alle ni tekster. Kombinationen af de forskellige diskurser er med til at producere forskellige billeder af HPV-sagen, som dog er domineret af en skepsisdiskurs. Det forventes, at medierne forholder sig objektivt til en sag og ikke inddrager personlige holdninger i nyhedsformidlingen. Da der ikke er videnskabeligt bevis for, at HPV-vaccinen er årsag til de formodede bivirkninger, og skepsisdiskursen hyppigt forekommer i analysen, kan vi argumentere for, at denne diskurs falder uden for nyhedsmediernes diskursorden. Offerdiskursen identificeres også i alle tre medier, og denne diskurs trækker på en klar følelsesdiskurs, som heller ikke umiddelbart falder ind under nyhedsmediernes diskurs. Følelser kan være med til at skabe identifikation og nærhed, men vi forventer stadig, at nyhedsmedierne er saglige og objektive, og derfor ses en konflikt i forsøget på at forene offerdiskursen og nyhedsdiskursen. Derudover er sygdomsdiskursen repræsenteret i seks ud af ni artikler, og det interessante ved sygdomsdiskursen er bl.a., at den særligt omhandler bivirkningerne af HPV-vaccinen og knap så meget livmoderhalskræft, som er det, der vaccineres imod. Sygdomsdiskursen er derfor med til at sætte fokus på de bivirkninger, der ikke er dokumentation for, fremfor at fokusere på den kræftsygdom, som vaccinen kan forebygge. God vs. ond diskursen er et udtryk for, at medierne udpeger klare helte og skurke i HPV-sagen. Dem, der bliver udpeget som de onde, er Sundhedsstyrelsen og vaccineproducenterne, og de gode er de læger, som kritiserer HPV-vaccinen og Sundhedsstyrelsen. Denne klare positionering fra mediernes side er med til at påvirke modtagerens opfattelse af HPV-sagen, og vi argumenterer derfor for, at denne diskurs ikke er forenelig med en nyhedsdiskurs.

Intertekstualitet

Det er relevant at inddrage intertekstualitet, da vi kan se, at TV2's dokumentar *De vaccinerede piger* har haft stor betydning for både TV2's egen dækning af HPV-sagen, men også for den generelle mediedækning af HPV-sagen. Som der er redegjort for under valget af tekster, har vi valgt at inddrage to artikler fra to forskellige medier, som omhandler den samme caseperson. Det analytiske formål var at synliggøre mediernes forskel i deres sproglige virkemidler, men artiklerne er også med til at vise en intertekstualitet, idet de to artikler (som omhandler Katrine), udspringer af TV2's dokumentar.

Udover at TV2 har fulgt op på deres dokumentar ved at skrive artikler, der trækker på samme case-personer, sørger de også via Nyhederne for at skabe en interesse omkring dokumentaren. Det sker ved at sætte fokus på dokumentaren med to nyhedsindslag om HPV-vaccinen dagen før dokumentaren sendes, seks nyhedsindslag på sendedagen og et opfølgende indslag, dagen efter dokumentaren er sendt. Denne intertekstualitet er med til at reproducere de diskurser, som er fremanalyseret i dokumentaren. Gennem det massive fokus, som TV2 har på HPV-vaccinen, skaber de selv en nyhed omkring historien. TV2 er dermed med til at skabe eller vedligeholde en nyhedsboble omkring HPV-vaccinen, som er domineret af en skepsisdiskurs.

Ved den høje grad intertekstualitet ses dermed, at medierne påvirkes meget af hinanden. Dette kan sammenholdes med HPV-casen som en nyhedsboble, hvor flere og flere medier bidrager til den samme historie. Når først et emne er bragt i en dokumentar på TV2, kan der argumenteres for, at nyhedskriteriet *relevans* er slået fast, da relevans er en forudsætning for, at et højprofileret dokumentarprogram bliver til i første omgang. Dermed kan TV2 være med til at sætte dagsordenen for andre medier, men også for en politisk debat.

Debatten om HPV-vaccinen blev i høj grad politisk, da Dansk Folkepartis sundhedsordfører, Liselotte Blixt, som også er formand for folketingets sundhedsudvalg, tilkendegav, at hun mener, vaccinen skal sættes i bero og bl.a. kalder EMA's undersøgelse for "utroværdig" (Toft & Lange, u.å.). En infomediasøgning viser, at der mellem d. 1. marts 2015 og 1. december 2016 er 364 omtaler af søgningen "De vaccinerede piger", inklusive omtaler af dokumentaren i diverse programoversigter. Udover intertekstualiteten internt i TV2, som selv producerer 31 artikler på baggrund af udsendelsen, bringer kendte medier som Metroxpress, Politiken, Information, BT, Berlingske, Jyllands-Posten og Kristeligt Dagblad alle artikler, der i større eller mindre omfang omhandler dokumentaren og de pointer, den fremstiller. Derudover kommer en stor mængde lokal omtale af piger, der lider samme skæbne som Amalie, Katrine og Laura fra dokumentaren. Vi kan ikke påvise, at dokumentarens omtale af vaccinen og dens eventuelle bivirkninger er en direkte årsag til den politiske opmærksomhed omkring emnet. Men vi ved, at det ikke er første gang, TV2 står bag et program, der skaber et højt antal intertekstuelle forbindelser. En infomediasøgning viser, at TV2's programserie *Moskeerne bag sløret* fra 2016 affødte hele 3.692 omtaler i den danske presse. Efter udsendelserne blev tre ministre kaldt i samråd for at "kommentere på TV 2-dokumentaren "Moskeerne bag sløret" og redegøre for, hvilke initiativer og lovgivningsmæssige tiltag, regeringen vil tage på baggrund af dokumentaren" (Altinget, 2016). Denne type udsendelser skaber altså ikke kun intertekstuelle sammenhænge, men påvirker også den samfundsmæssige og politiske dagsorden.

Hegemoni og diskursorden

Vi har nu analyseret, hvordan mediedækningen af HPV-sagen er præget af høj interdiskursivitet, og hvordan de fremanalyserede diskurser primært appellerer til modtagerens følelser og underminerer videnskabelige fakta. Ifølge Faircloughs teori hænger høj interdiskursivitet sammen med forandring (Jørgensen & Philips, 2010, s. 94), og det er derfor nu interessant at sammenkæde de fremanalyserede diskurser med de antagelser, vi har skabt ud fra teorien om det postfaktuelle samfund i den sociale praksis. I den forbindelse inddrages *hegemonibegrebet*, da vi ved hjælp af dette kan analysere, hvilke magtrelationer den diskursive praksis indgår i og dermed komme med et svar på, om den diskursive

praksis er med til at reproducere eller transformere diskursordenen. Som nævnt i teoriafsnittet, er det ikke alle diskurser, der har lige meget gennemslagskraft, og magtforholdet mellem de eksisterende diskurser er således relevant at forholde sig til. I denne analyse kommer det postfaktuelle samfund i høj grad til udtryk, når vi i den sociale praksis argumenterer for, at vores respondenter ikke har tillid til de fakta, som lægges til grund for en anbefaling af HPV-vaccinen. Vi argumenterer derfor for, at det postfaktuelle samfund medfører nogle ændrede vilkår for nyhedsmediernes, samtidig med at medierne er med til at reproducere diskurser, der understøtter det postfaktuelle samfund. Det dialektiske forhold mellem den diskursive og den sociale praksis har derfor stor betydning for den dominerende diskursorden. De diskurser, vi fremanalyserer i journalisternes fremstilling, er funderet mere i følelser end i fakta, hvilket er en klar kobling til det postfaktuelle samfund, hvor vi bl.a. har dalende tillid til videnskabelig fakta og søger efter viden, der bekræfter os i vores nuværende holdninger og synspunkter. Konsekvensen af det postfaktuelle samfund resulterer derfor i, at medierne appellerer mere til læsernes følelser, da dette har større gennemslagskraft. Den hegemoniske kamp i den diskursive praksis domineres i dette tilfælde af en tydelig skepsisdiskurs overfor autoriteter, videnskab og selve HPV-vaccinen.

Den høje grad af interdiskursivitet er derfor med til at skabe en forandring, hvor den dominerende diskursorden i kraft af det postfaktuelle samfund bevæger sig væk fra en nyhedsdiskurs, der er centreret om objektiv nyhedsformidling ud fra nyhedskriterierne, til en følelsesdiskurs, hvor man på forskellig vis appellerer til modtagerens følelser. Da følelsesdiskursen er dominerende i det postfaktuelle samfund, kan den bidrage til ulige magtforhold i samfundet, da den voksende mistillid til fakta kan gøre det vanskeligt for myndigheder som f.eks. Sundhedsstyrelsen at overbevise befolkningen om forskellige sundhedstiltag, som f.eks. at blive vaccineret mod HPV. Senere diskuteres hvad en instans som Sundhedsstyrelsen kan stille op, når de skal kommunikere i det postfaktuelle samfund, hvor borgerne har mindre tillid til fakta, eksperter og autoriteter.

Opsamling på diskursanalysen

Den kritiske diskursanalyse udmunder i følgende tre centrale pointer:

1. Vi ser et udtryk for det postfaktuelle samfund i de diskurser, som vi gennem journalister og mediers sproglige virkemidler har fremanalyseret. Det postfaktuelle kommer bl.a. til udtryk gennem sproglige evalueringer, modalitet (eller mangel på samme) og intensitet. Vi ser en større kritisk tilgang til fakta end til følelser, som f.eks. kommer kraftigt til udtryk i dokumentarens interviews og i de mange negative sproglige evalueringer.
2. Vi har fremanalyseret seks diskurser i den udvalgte mediedækning. To af dem er med til at reproducere en nyhedsdiskurs, hvorimod de resterende fire i højere grad trækker på en følelsesdiskurs, der ikke umiddelbart er forenelig med en nyhedsdiskurs. I analysen af interdiskursiviteten og den hegemoniske kamp ser vi dermed en transformation af den eksisterende diskursorden.
3. Medierne og det postfaktuelle samfund står i et dialektisk forhold. Det postfaktuelle samfund har betydning for, hvordan medierne fremstiller HPV-sagen, og medierne er således med til at bidrage til en udbredelse af det postfaktuelle samfund, idet de via sproglige valg er med til

at underminere videnskabelige fakta og kritisere eksperter og autoriteter. Den dominerende diskursorden påvirker Sundhedsstyrelsens kommunikationsmuligheder og skaber dermed en ulige magtbalance i samfundet.

Diskussion

Efter at have analyseret hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten om HPV-vaccinen, diskuteres, hvordan en instans som Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig. Analysen viste, at overgangen til det postfaktuelle fører nogle forandringer med sig, der f.eks. kommer til udtryk i HPV-casen. I diskussionen arbejdes stadig ud fra de fire antagelser om det postfaktuelle samfund.

Da denne artikel har belyst det postaktuelle samfund ud fra HPV-sagen, vælger vi også at tage udgangspunkt i denne sag i diskussionen. Det, der diskuteres, er bl.a. nogle forskellige tiltag, som Sundhedsstyrelsen kan iværksætte for at vende den negative udvikling i antallet af HPV-vaccinerede piger. Den seneste opgørelse fra Sundhedsstyrelsen viser, at kun 45 % af piger født i år 2003 er påbegyndt vaccinationen mod HPV (Statens Serum Institut, 2016c, ¶ Human papillomavirus-vaccine (HPV) færdigvaccineret). I publikationen *Styrket indsats på kræftområdet - fagligt oplæg til kræftplan IV*, som er udgivet af Sundhedsstyrelsen d. 4 juli 2016, kan vi læse, at Sundhedsstyrelsen italesætter, at det er problematisk med den faldende tilslutning til HPV-vaccinen, og de kommer med følgende anbefaling:

”Tilliden til børnevaccinationsprogrammet skal genskabes. I regi af Sundhedsstyrelsen og i dialog med andre aktører, herunder Lægemiddelstyrelsen, samt faglige og sygdomsbekæmpende organisationer, gennemføres en multifacetteret informationsindsats om sygdommen livmoderhalskræft og forebyggelsesmuligheder. Indsatsen skal tage udgangspunkt i afbalanceret information om fordele og ulemper ved HPV-vaccination rettet til både børneforældre, sundhedspersonale, piger og unge kvinder”
(Sundhedsstyrelsen, 2016c, s. 71)

Det har ikke været muligt for os at få et interview med Sundhedsstyrelsen, og det har derfor heller ikke været muligt at undersøge, om der bliver fulgt op på denne anbefaling. Vi antager derfor, at dette er Sundhedsstyrelsens udgangspunkt for, hvordan de vil håndtere udfordringen. Sundhedsstyrelsen skriver, at ”indsatsen skal tage udgangspunkt i afbalanceret information”, og det kan diskuteres om en sådan indsats, hvor fokus er på information, har den ønskede effekt i det postfaktuelle samfund. Ud fra artiklens analyse konkluderes, at vores respondenter samt tvivlerne og modstanderne i den kvantitative spørgeskemaundersøgelse ikke finder Sundhedsstyrelsen troværdig og ikke har tillid til den forskning og information, der bliver fremlagt. Der følges op på denne anbefaling senere i diskussionen, men først vil vi diskutere andre alternativer til at løse udfordringen i det postfaktuelle samfund.

Juridisk løsningsforslag

Det første emne, vi vil forholde os til, er, hvorvidt det er en mulighed at løse udfordringen juridisk. Det kunne foregå på den måde, at regeringen lovgiver om, at alle piger skal vaccineres mod HPV, når de fylder 12 år, så det ikke er muligt at vælge vaccinen fra, eller incitamentet for det i hvert fald bliver væsentligt mindre. I dag findes der ikke nogle vacciner, som det er lovpligtigt at modtage, og denne løsning vil derfor være yderst kontroversiel. En særlig præmis, der komplicerer en juridisk løsning, er, at livmoderhalskræft ikke er en samfundstruende sygdom. Rent juridisk er det muligt at lovgive om vacciner ifølge epidemiloven, og det er sket en gang før i 1800-tallet, hvor der blev udstedt en forordning om at lade sig vaccinere mod kopper (Det Etske Råd, 2016a, s. 12). Livmoderhalskræft er som nævnt ikke samfundstruende, men det er dog en hyppig, smitsom kræftsygdom, som mennesker overfører til hinanden, og der kan derfor argumenteres for, at det kunne være en fordel at forsøge at opnå flokimmunitet. Sundhedsstyrelsen har i deres indstilling vedrørende HPV-vaccinen fremlagt en formodning om, at HPV-vaccinen medfører en betydelig flokimmunitet (Sundhedsstyrelsen, 2007, s. 3).

Der er dog nogle etiske overvejelser, man skal holde sig for øje, hvis en juridisk løsning skal være en måde at håndtere det postfaktuelle samfunds tendenser på. Én er, at politikerne, der skulle indføre loven, ikke har et ultimativt svar på, hvad der er rigtigt og forkert. De er ikke i en position, hvor de har ret til at afgøre, om en person skal vaccineres eller ej. Politikerne kender ikke nødvendigvis sandheden, og derfor er det meget kontroversielt, at de som den lovgivende magt skulle lave et indgreb i danskernes frie vilje til at vælge og fravælge f.eks. en vaccine som HPV.

Som analysen viste, er skepsisdiskursen særligt fremtrædende i mediernes fremstilling. Det bunder i, at forældre, vaccinerede piger, medierne og andre interessenter er skeptiske i forhold til, om HPV-vaccinen reelt medfører alvorlige bivirkninger eller ej. Flere internationale undersøgelser har konkluderet, at der ikke er sammenhæng mellem HPV-vaccinen og de symptomer, som pigerne oplever, men instanser som Sundhedsstyrelsen, Etisk Råd og Statens Serum Institut afviser det ikke med 100 % sikkerhed. Der er derfor risiko for, at vaccinen rent faktisk medfører flere bivirkninger end først antaget, hvilket også er problematisk i forhold til at gøre vaccinen lovpligtig.

Det anses ikke som en realistisk mulighed at håndtere udfordringen juridisk, og vi vælger derfor at forholde os til andre muligheder. Da det er politisk besluttet, at HPV-vaccinen skal være gratis og en del af børnevaccinationsprogrammet, antages det, at det er i både Sundhedsstyrelsen og politikernes interesse, at så mange unge piger som muligt bliver vaccineret med HPV-vaccinen. Ifølge Etisk Råd rummer sundhedsvæsenet en tradition for at sikre den enkeltes interesse, som har udmøntet sig i to forskellige retninger, der kan kategoriseres som sundhedsetiske paradigmer: *Autonomi* og *paternalisme* (Det Etske Råd, 2016a, s. 13). Da det ikke er obligatorisk at modtage vaccinationerne i børnevaccinationsprogrammet, og dermed heller ikke HPV-vaccinen, har politikerne valgt at gøre brug af autonomi, når forældrene skal afgøre, om deres børn skal vaccineres eller ej. Autonomi tager udgangspunkt i ”at respektere autonome personer er at anerkende deres ret til at have holdninger, at træffe valg og at handle på basis af deres værdier og opfattelser” (Beauchamp & Childress, fra: Det Etske Råd, 2016a, s. 14). At vaccinen er gratis og en del af børnevaccinationsprogrammet kan være en årsag til, at forældrene vælger at give deres døtre HPV-vaccinen, og i den forbindelse kan der argumenteres for, at forældrene beholder deres autonomi, selvom de påvirkes til at træffe et bestemt

valg. Men da tilslutningen til HPV-vaccinen har været stærkt faldende de sidste år, kan det tale for, at Sundhedsstyrelsen i højere grad skal benytte sig af paternalisme:

”som er et udtryk for en stærk betoning af velfærd og en tro på at det ikke altid er hensigtsmæssigt, at individer selv afgør, hvad der er bedst for dem, men at andre – f.eks. myndigheder eller læger bør træffe beslutningen på deres vegne”

(Beauchamp & Childress, fra: Det Ethiske Råd, 2016a, s. 14).

Ved at anvende paternalisme sætter man altså velfærd over autonomi, og dette er etisk muligt ud fra en samlet nyttevurdering, også selvom beslutningen kan skade nogle borgere (Det Ethiske Råd, 2016a, s. 21). Da det er alment kendt, at der er bivirkninger ved medicin og vacciner, vil paternalismen medføre skade på nogle piger, som vil få bivirkninger af HPV-vaccinen. Her vil der være tale om de bivirkninger, som på nuværende tidspunkt står på indlægssedlen, og ikke de udokumenterede bivirkninger, som nogle vaccinerede piger oplever.

Der findes flere grader af paternalisme, og hvor hård paternalisme anses som etisk problematisk, kan blød paternalisme derimod være etisk acceptabelt. Ved at gøre det lovpligtigt at modtage HPV-vaccinen vil man benytte sig af hård paternalisme, idet man fratager individet en stor del af dets autonomi, og der vil være tale om tvang. Det kan også være vanskeligt at opstille de sanktioner, som et eventuelt lovbrud skal medføre. Skal der være tale om sanktioner for pigerne, som ikke har truffet beslutningen selv, ved f.eks. at nægte dem oprykning til det næste klassetrin, eller skal sanktionerne ramme forældrene med f.eks. nedsatte børnepenge, samfundstjeneste eller en bøde? Da den juridiske løsning vil være et udtryk for hård paternalisme, som dermed er etisk problematisk, vælger vi at fokusere på blød paternalisme. Nudging kan f.eks. ses som blød paternalisme, og vi vil derfor nu diskutere, om nudging kan være med til at få flere forældre til at vaccinere deres døtre mod HPV.

Nudging

Nudging har til formål at hjælpe folk med at træffe en bestemt beslutning ved at puffe dem i den rigtige retning, og Thaler & Sunstein definerer det at nudge på følgende måde: ”A nudge, as we will use the term, in any aspect of the choice architecture that alters people’s behaviour in a predictable way without forbidding any options or significantly changing their economic incentives” (Thaler & Sunstein, 2008, s. 10). Der tages udgangspunkt i denne definition, når vi arbejder med nudging. Det handler således om at tilrettelægge et valgmiljø, som præger forældrene til at lade deres døtre vaccinere mod HPV uden at anvende tvang. Årsagen til at anvende nudging i HPV-sagen er klar, fordi der kan argumenteres for, at forældrene ikke er i stand til at træffe den beslutning, der er den bedste både for samfundet og for deres døtre. Det er en vigtig pointe, at man via nudging kan påvirke adfærden, men som udgangspunkt ikke intentionen. De forældre, der er fast besluttet på, at deres datter ikke skal have HPV-vaccinen, kan derfor være utrolig svære at nå via nudging, og det er derfor heller ikke denne målgruppe, som Sundhedsstyrelsen skal fokusere på, hvis de anvender nudging.

En løsningsmulighed, hvor man anvender nudging, kunne være at sende en indkaldelse til forældrene, hvor der er bestilt en tid til en snak om HPV-vaccinen og eventuelt en vaccination af deres datter, når

hun fylder 12 år. På den måde skal forældrene ikke gøre andet end at møde op sammen med deres datter til den aftalte tid. Da vores analyse viser, at forældrene kan have svært ved at gennemskue, hvad der er rigtigt og forkert i debatten om HPV-vaccinen, kan det i indkaldelsen være hensigtsmæssigt at lægge vægt på, at bare fordi forældre og datter møder op til den aftalte tid, er datteren ikke forpligtet til at modtage HPV-vaccinen.

Denne løsningsmulighed medfører dog også nogle udfordringer. Der er mulighed for, at de praktiserende læger booker tider til patienter, der ikke møder op. Det resulterer både i længere ventetid for andre patienter og tabt indtjening for de praktiserende læger, idet de modtager et honorar fra sygesikringen, når de har en patientkonsultation. Dernæst er der et administrativt arbejde med at indkalde patienterne til konsultationen. Selvom arbejdsopgaven formentlig er overkommelig, vil det tage tid fra andre opgaver i lægepraksissen. Hvis man anser det for at være den praktiserende læges opgave at indkalde pigerne, når de er fyldt 12 år, vil de læger og den konsultationssygeplejerske, som vi har interviewet, argumentere for, at opgaven skal honoreres af regionerne eller staten. Konsultationssygeplejersken, Jeanette, kommer med følgende udtalelse, når vi spørger hende om, hvorfor de ikke bruger ressourcer på at indkalde patienterne i den praksis, hvor hun er ansat:

”Fordi det bliver vi ikke honoreret for. Det er simpelthen et spørgsmål om penge. Tid er penge i en privat lægepraksis. Der er en ydelse i honorartabellen, som gør at man godt kan få et lille honorar for at indkalde patienten, men det står slet ikke mål med den tid og de kræfter, vi skal bruge på det. Så det har vi valgt ikke at gøre”.

Den praktiserende læge, Louise, udtrykker også, at man i en lægepraksis har mange opgaver at tage fat på, og hun er i den forbindelse i tvivl om, om hun synes, at ansvaret ligger hos dem: ”Vi har rigtig mange opgaver, og det her er jo egentlig ikke vores ansvar. Men hvem har egentlig ansvaret? Det kan jeg godt blive i tvivl om”. Tue, der også er praktiserende læge, kommer med et forslag om, at opgaven lægges hos Regionerne:

”Nej det har vi ikke. Det er jo lidt det. Så skal man tage sig ressourcer til det. Men mange af de piger, har vi jo mailadresser på, så det er jo ikke fordi det vil være vildt dyrt for os, men lidt vil det jo koste. Så man kan sige, at det der ville være det ideelle, det ville være hvis regionen tog initiativ til at lave en kampagne, hvor man enten sendte det pr. post, men det er jo lidt gammeldags, men så kunne man få en standardformular, som man sendte til mailadresser”.

Denne form for nudging kan hjælpe i forhold til de forældre, som er i tvivl om, hvorvidt deres datter skal vaccineres eller ej. Det kan gøre vejen til lægen mere overkommelig og nudger forældrene til at tale med den praktiserende læge om HPV-vaccinen. Som behandlet tidligere i artiklen har befolkningen dalende tillid til eksperter og autoriteter i det postfaktuelle samfund, og det kan svække denne form for nudging. Patienten og hendes forældre er dog beskyttet af sundhedsloven, hvor der er krav om informeret samtykke fra patienten, så lægen er forpligtet til at informere både om fordele og ulemper ved HPV-vaccinen (Det Ethiske Råd, 2016b, s. 9).

Det kan være svært at vurdere, hvor stor succes Sundhedsstyrelsen kan få ved at anvende ovenstående eksempel på nudging, fordi nudging som tidligere nævnt puffer folk i den rigtige retning, og dermed forsøger at regulere deres adfærd, men ikke deres intentioner. Hvis nudging skal have en nævneværdig indflydelse, kræver det derfor, at de forældre, man forsøger at nudge, ikke er alt for afvisende overfor HPV-vaccinationen. Ved at anvende ovenstående forslag om at sende en indkaldelse til forældrene kan man muligvis nudge en del af de forældre, der er i tvivl. Hensigten med denne form for nudging kan derfor også først og fremmest være at indlede en dialog mellem forældrene og lægen, som måske ellers ikke havde været der. Denne form for nudging vil være etisk acceptabel, da både forældre og døtre har autonomi til både at fravælge konsultationen hos lægen og HPV-vaccinen.

Kommunikationsløsning

Som vi fremlagde i diskussionens start, har Sundhedsstyrelsen fremsat en anbefaling om at styrke tilliden til børnevaccinationsprogrammet og herunder HPV-vaccinen. Det vil man gøre ved hjælp af afbalanceret information om fordele og ulemper ved HPV-vaccinen. Denne information skal ramme bredt, så den både informerer sundhedspersonale, forældre og de piger, der skal vaccineres. Det diskuteres derfor nu, hvilke forbehold Sundhedsstyrelsen bør tage, hvis de vælger at introducere en indsats, der fokuserer på afbalanceret information i det postfaktuelle samfund.

Landsdækkende informationskampagne

Ud fra de tendenser, som analysen viste, kan en oplysningskampagne om HPV-vaccinen have svære betingelser på grund af det postfaktuelle samfund. På grund af den massive mediedækning antager vi, at de fleste godt ved, hvad HPV-vaccinen er, og hvad den vaccinerer imod, selvom mediedebatten primært har omhandlet de bivirkninger, som HPV-vaccinen muligvis kan medføre, og ikke livmoderhalskræft. Hvis Sundhedsstyrelsen ønsker at udforme en landsdækkende informationskampagne, som forholder sig afbalanceret til fordele og ulemper ved vaccinen, skaber det postfaktuelle samfund nogle forbehold, som er vigtige at forholde sig til.

Til at udforme en sådan kampagne kan kommunikationsplanlægningsmodellen *Diamanten* (Andersen & Smedegaard, 2014) anvendes, og vi vil med udgangspunkt i denne diskutere, hvilke facetter af Diamanten Sundhedsstyrelsen bør være særligt opmærksom på.

Diamanten er kendetegnet ved at have et dialogisk kommunikationssyn, hvor afsender og modtager er lige vigtige (Andersen & Smedegaard, 2014, s. 11). Ved at anvende et dialogisk kommunikationssyn har Sundhedsstyrelsen ikke kun deres eget formål for øje, men er nødsaget til at planlægge kommunikationen, så modtageren også finder det interessant (Andersen & Smedegaard, 2014, s. 12). Hvis Sundhedsstyrelsen ønsker at anvende et dialogisk kommunikationssyn, er de derfor nødt til at tage højde for, hvad det er for en information, deres målgruppe efterspørger. Modellen består af 10 facetter, som kommunikationsplanlæggeren kan vægte og tilpasse efter den konkrete kommunikationsopgave. Facetterne er *Relation, Felt, Midler, Ressourcer, Hjælp og modstand, Det kreative rum, Tekst, Tid, Etik og Evaluering*. I diskussionen af, hvordan Sundhedsstyrelsen via en informationskampagne

kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund bringer ind i HPV-sagen, har vi valgt at fokusere på følgende facetter: Relation, Felt, Hjælp og modstand og Etik.

Den første facet, som Sundhedsstyrelsen bør tildele særlig opmærksomhed, er *Relation*. Denne facet er obligatorisk i Diamanten, og den rummer nogle vigtige overvejelser omkring afsender og modtager. Som analysen viste, er der dalende tillid til eksperter og autoriteter, herunder Sundhedsstyrelsen, så derfor bør Sundhedsstyrelsen vurdere, om de skal fremstå som den direkte afsender af kampagnen, eller om det er mere hensigtsmæssigt at anvende en hjælpeafsender (Andersen & Smedegaard, 2014, s. 27), som modtager har mere tiltro til. Sundhedsstyrelsen vil altid være den egentlige afsender af kampagnen, da det er dem, der ønsker kommunikationen udført. Sundhedsstyrelsen ønsker at informationsmaterialet skal ramme både sundhedspersonale, forældre, piger og unge kvinder. I den forbindelse er det vigtigt, at Sundhedsstyrelsen forholder sig til, om det skal være en eller flere kampagner og derudfra vurdere, hvem deres strategiske målgruppe er (Andersen & Smedegaard, 2014, s. 29). Det dialogiske kommunikationssyn har kun mulighed for at blive en realitet, hvis Sundhedsstyrelsen forholder sig til, hvad den strategiske målgruppe er interesseret i.

I den forbindelse er arbejdet med facetten *Felt* vigtig, da denne facet handler om de budskaber, der kommunikeres om (Andersen & Smedegaard, 2014, s. 42). Her spiller det dialogiske kommunikationssyn en stor rolle, da afsender skal forholde sig til et emne, som er relevant både for afsender og modtager. Andersen & Smedegaard præsenterer fem retningslinjer under Felt, som vi vurderer, Sundhedsstyrelsen bør tænke over, hvis de udformer en informationskampagne.

En tekst skal have et primært emne og kan have en række yderligere hierarkisk ordnede emner

Sundhedsstyrelsen er den øverste sundhedsfaglige myndighed i Danmark, og deres mission er ”arbejde for sundhed til alle” (Sundhedsstyrelsen, 2016d, ¶ Om os). Sundhedsstyrelsen er dermed en instans, der fokuserer på den generelle folkesundhed, hvilket børnevaccinationsprogrammet f.eks. er et eksempel på. Set i lyset af den massive medieomtale omkring bivirkninger ved HPV-vaccinen og den reelle risiko for at få bivirkninger, ser vi dog et behov for et primært emne, der henvender sig mere til individet og dets følelser. For at opnå den dialogiske kommunikation bør det primære emne, som Sundhedsstyrelsen vælger, derfor i højere grad være rettet mod det enkelte individs bekymringer og følelser fremfor et ønske om at skabe flokkimmunitet, hvor en høj tilslutning til vaccinen er en forudsætning.

Emnet skal ikke fremstilles mere komplekst end højst nødvendigt

Her er det vigtigt, at Sundhedsstyrelsen ikke fokuserer deres kommunikation udelukkende på statistikker og videnskabelige fakta. Qua det postfaktuelle samfund er der mulighed for, at sådanne data kan tolkes subjektivt, og der er generelt ikke tillid til videnskabelige fakta. Statistikker vil også favorisere massen frem for individet, hvilket ikke understøtter det primære emne.

Emnet skal være til fordel for såvel afsender som modtager

Fordelene ved HPV-vaccinen skal tydeliggøres, så modtager ikke er i tvivl om, at vaccinen først og fremmest er en fordel for individet. Det kan gøres ved at stille skarpt på, hvilke konsekvenser livmo-

derhalskræft kan have, såsom sterilitet, operationer eller i værste fald døden. Ved at fremhæve modtagers fordele ved HPV-vaccinen gør Sundhedsstyrelsen også sig selv en tjeneste, da modtagers fordele fremmer Sundhedsstyrelsens mål.

Emnet skal være troværdigt

Det er afgørende for Sundhedsstyrelsen, at deres kommunikation er troværdig. De er derfor nødt til at anerkende risikoen for, at der er enkelte piger, der får bivirkninger af HPV-vaccinen. Derfor giver det ikke mening at benægte bivirkningerne, da målgruppen blot vil finde dette utroværdigt.

Udover facetterne Relation og Felt bør Sundhedsstyrelsen også inddrage facetten *Hjælp og modstand*, hvor de kan forholde sig til, hvilke hjælpere og modstandere de muligvis kan møde.

Samfundsudviklingen er meget central for kommunikationskampagnen. Det er interessant for Sundhedsstyrelsen at følge med i tendensen omkring det postfaktuelle samfund, og da tendensen er forholdsvis ny, er det relevant for Sundhedsstyrelsen at lægge mærke til, om den bliver mere forankret i det danske samfund, eller om den aftager igen. Ud fra denne observation kan Sundhedsstyrelsen forholde sig til, hvilke virkemidler de vil anvende i deres kommunikation. Som vi har belyst igennem artiklens analyse, har samfundsdebatten afgørende betydning for, hvor mange der bliver vaccineret mod HPV, og samfundsdebatten kan således blive særdeles afgørende for, hvordan Sundhedsstyrelsens informationer bliver modtaget. I kraft af det postfaktuelle samfund kan Sundhedsstyrelsen have svære betingelser i forhold til at præge en samfundsdebat til deres egen fordel, da tiltroen til autoriteter og eksperter er dalende. Samfundsdebatten kan derfor opfattes som en potentiel modstander, og Sundhedsstyrelsen skal forholde sig til, hvordan de kommunikativt vil tilpasse sig den. De internationale og globale dimensioner er også relevante for Sundhedsstyrelsen, da udviklingen omkring mulige bivirkninger og tilslutningen til vaccinen i andre lande kan have indflydelse på, hvordan vaccinen opfattes i Danmark.

Medieomtalen er en klar modstand, da en af udfordringerne, som det postfaktuelle samfund fører med sig, er, at der dannes ekkokammer omkring visse grupper, da de ikke udsættes for kommunikation, der strider imod deres egen holdning. Som afsender skal man altså vælge sine kanaler med omhu. Både for at nå ud til de rigtige mennesker, men også for ikke at bruge ressourcer på at nå ud til dem, der befinder sig i et ekkokammer, og dermed ikke er modtagelige overfor kommunikationens budskab. I HPV-sagen er det f.eks. de mødre, der kæmper mod vaccinen.

Er en informationskampagne løsningen?

Som nævnt kræver en kampagne en forundersøgelse. Både Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse har ud fra sådanne undersøgelser begge konkluderet, at det, målgruppen efterspørger, er mere information. Vi kan ikke anfægte, at det rent faktisk er det, målgruppen har sagt, men vores analyse af det postfaktuelle samfund giver os belæg for at vurdere, at Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse begge overser vigtige konsekvenser af det postfaktuelle samfund. Ingen af dem medregner antagelsen om, at vi i højere grad søger information, der bekræfter os i de holdninger og synspunkter, som vi allerede har, og finder modstridende information utroværdig. Derfor skal respondenternes

efterspørgsel af mere information ses i lyset af dette: De efterspørger information, der bekræfter dem i deres nuværende synspunkter. Derfor kan Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen, ifølge vores analyse, ikke nå de skeptiske mødre med nye undersøgelser og mere information. For så længe det er information og undersøgelser, der vurderer HPV-vaccinen til at være sikker, vil det ikke bidrage til deres beslutningsproces.

Hvis Sundhedsstyrelsen skal udforme en kampagne, der tager højde for de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig, er det en mulighed at flytte fokus fra fakta og information til følelser. En idé kunne være en kommunikationsstrategi, som er følelsespræget og centreret om triste konsekvenser for dem, der rammes af livmoderhalskræft. Bud på ekstremt følelsesbaserede budskaber kunne være ”Vil du have dit barns liv på samvittigheden?” og ”Sørg for, at dine børnebørn har en mor”. Med denne type budskaber sættes HPV-vaccinens formål på spidsen: Vaccinen redder liv, og den kan redde dit barns liv. Formålet med ekstremt følelsesbaserede budskaber er at flytte det nuværende fokus på, at vaccinen kan ødelægge dit barns liv, til at forsøge at få forældre til at forstå, at konsekvensen af at takke nej til vaccinen i værste fald kan være døden.

Med et stærkt følelsesmæssigt budskab i kombination med en hjælpeafsender, kommer kampagnen uden om følgende udfordringer i det postfaktuelle samfund:

- Hvis autoriteter og eksperter ikke har samme troværdighed som tidligere, kan man med fordel bruge en hjælpeafsender.
- Hvis modsigende information findes utroværdigt, må man vælge et budskab, som ingen er uenige i. F.eks. at livmoderhalskræft er en forfærdelig sygdom. På den måde holdes fokus på sygdommen og ikke på vaccinen.
- Når tilliden til videnskabelige fakta falder, må man appellere til individets følelser i stedet.
- Mange informationer gør det sværere at skelne rigtigt fra forkert. Med et følelsesbetonet budskab skal modtager ikke tage stilling til rigtigt vs. forkert, men derimod mærke efter, hvad der føles rigtigt.

Her har vi vist, at hvis en kommunikativ løsning skal tage højde for tendenserne i det postfaktuelle samfund, bør Sundhedsstyrelsen skabe en løsning, der primært fokuserer på følelsesbetonede værdier. På denne måde kan Sundhedsstyrelsen kommunikativt udfordre det postfaktuelle samfund.

Vi har nu præsenteret elementer fra kommunikationsplanlægningsmodellen Diamanten, som vi foreslår, at Sundhedsstyrelsen forholder sig til, hvis de ønsker at udforme en landsdækkende informationskampagne.

Proaktiv public relations

Der er bred enighed om, at debatten i medierne påvirker tilslutningen til HPV-vaccinen. Derfor argumenteres for, at Sundhedsstyrelsen kunne have gavn af at influere mere med medierne for at vende den negative omtale af HPV-vaccinen. En løsningsmulighed kan være, at Sundhedsstyrelsen etablerer et samarbejde med udvalgte medier, som de vurderer kan spille en rolle ift. at påvirke flere til at

modtage HPV-vaccinen. På nuværende tidspunkt har Sundhedsstyrelsen primært reaktive PR-tiltag. De svarer på kritik om HPV-vaccinen, og i vores analyserede tekster ses eksempler på, at de bl.a. via evalueringer forsøger at tillægge vaccinen positiv karakter. Men vi ser ikke eksempler på proaktiv PR, hvor de på eget initiativ sætter fokus på de positive effekter ved HPV-vaccinen. Som flere af aktantmodellerne i analysen viste, bliver Sundhedsstyrelsen og de læger, der anbefaler og forsværer vaccinen, ofte sat som modstander overfor en eller flere syge piger. God vs. ond diskursen fremanalyseres i halvdelen af teksterne, og derfor kan vi argumentere for, at Sundhedsstyrelsen kunne være mere proaktive i deres PR-tiltag for at skabe et mere retvisende billede af debatten om HPV-vaccinen. Som nævnt flere gange har respondenterne i vores empiri ikke meget tillid til Sundhedsstyrelsen, og en proaktiv PR strategi, hvor de selv er med til at præge det billede, som kommer frem i medierne, kan være en måde, hvorpå Sundhedsstyrelsen kan styrke tilliden.

Den fremanalyserede sygdomsdiskurs, som ses i seks af de ni tekster, viser, at størstedelen af den analyserede medieomtale omhandler HPV-vaccinen og bivirkningerne. I enkelte tilfælde er livmoderhalskræft også nævnt, men det er ikke det, der er hovedfokus i journalisternes historie. En proaktiv PR-strategi kunne derfor indebære, at Sundhedsstyrelsen finder personer, som kender til konsekvenserne af at få livmoderhalskræft. Det kunne f.eks. være kvinder, der enten har været ramt af forstadier eller selve sygdommen, eller efterladte, der har mistet en nær relation til livmoderhalskræft. Disse personer kan fortælle deres personlige beretninger i relevante medier, hvis målgruppen er kvinder omkring 40 år, hvoraf nogle må forventes at have døtre omkring 12 års alderen, f.eks. Alt for Damerne, Femina, IN og Magasinet Q. Sådant et samarbejde kunne skabe en formidling, hvor fakta ikke er i fokus, men som handler om personlige historier.

Kræftens Bekæmpelse afholder hvert år i uge 43 kampagnen ”Knæk Cancer” i samarbejde med TV2. En anden form for proaktiv PR kunne være at indgå et samarbejde med Kræftens Bekæmpelse, hvor man ved den næste Knæk Cancer-uge i 2017 kunne sætte øget fokus på livmoderhalskræft og andre kræftformer, som er forårsaget af HPV. Da livmoderhalskræft ”kun” rammer to kvinder om ugen, er det ikke den hyppigste form for kræft, men det bemærkelsesværdige er, at der er mulighed for at nedsætte risikoen for at få HPV-forårsaget kræft. Da hovedfokus i ”Knæk Cancer” er at indsamle penge til forskning, så man kan bekæmpe kræft, er livmoderhalskræft et godt eksempel at fremhæve, da forskningen har medført, at det rent faktisk er muligt at knække denne form for kræft. Ved at inddrage livmoderhalskræft i denne sammenhæng, kan det være med til at sætte fokus på, at det er en forfærdelig, dødelig sygdom, som det er muligt at vaccinere imod. Kræftens Bekæmpelse, Sundhedsstyrelsen og TV2 kan i den forbindelse sætte massiv fokus på, at HPV-vaccinen redder liv.

Hovedfokus i en proaktiv PR-strategi fra Sundhedsstyrelsen skal derfor være at sætte fokus på livmoderhalskræft gennem følelser. Det kan være ved personlige beretninger i f.eks. medierne eller ved events, og hovedfokus skal være livmoderhalskræft.

Sandhed i det postfaktuelle samfund

I forlængelse af diskussionen af, hvorvidt man kan håndtere det postfaktuelle samfunds udfordringer juridisk, må vi erkende, at hvis det postfaktuelle opfattes som en overordnet samfundstendens, så er

det også relevant at diskutere, om et postfaktuelt system overhovedet er i stand til at regulere sundhedsvidenskabelige fænomener juridisk. For hvis systemet, der skal lovgive i det postfaktuelle samfund, også er postfaktuelt, kan det så nogensinde håndhæve fakta?

I denne sammenhæng er det relevant at diskutere, om nogen kan have monopol på sandheden i det postfaktuelle samfund, særligt i forhold til politikernes rolle. Dette er også et karakteristikum ved det postfaktuelle samfund, som ses gennem HPV-casen. Mødrene skaber og definerer en virkelighed, der sprogligt udtrykker, at vaccinen er farlig og bør undgås. Tendensen, som vi ser gennem vores analyse, og de kendetegn ved det postfaktuelle samfund, som vi har redegjort for, viser, at fakta i højere grad er overflødige i situationer, hvor magtfulde instanser før har gjort brug af dem. Donald Trumps mange usande udtalelser baseret på fakta er et godt eksempel på dette. En af den vestlige verdens mest magtfulde mænd er postfaktuel i sådan en grad, at han bruger fakta, som han vil, og dermed er han, og den politik han fører, en fremmede faktor for de postfaktuelle tendenser. Politik har altid været et spørgsmål om ideologier i højere grad end sandhed, men fakta bruges til at danne ideologiernes fundament, og når fakta bruges i løgne, opstår en postfaktuel udfordring.

I afsnittet om det postfaktuelle samfund nævnte vi David Roberts blogindlæg om "Post-truth politics" fra 2010, og hvordan han illustrerer, hvordan de bagvedliggende mønstre for vores beslutninger ændrer sig i det postfaktuelle samfund. Tidligere traf man i højere grad politiske beslutninger og dannede politiske holdninger på baggrund af fakta. Derfra valgte man at støtte et parti på baggrund af de konklusioner, man kom frem til ud fra de indsamlede fakta. I det postfaktuelle samfund vælger folk i højere grad politisk holdning efter værdier, og vælger, tilpasser eller ligefrem skaber selv fakta, så de passer til de værdier (Roberts, 2010). Men problemet i det postfaktuelle samfund bliver at afgøre, hvem der har taget patent på at afgøre, hvad fakta og videnskab er. Er politikere og faktatjekkere f.eks. hævet over det postfaktuelle?

Til foredraget om det postfaktuelle samfund kritiserede Nikolaj Thyssen begrebet for at være elitens måde at se ned på de mindre elitære, og derfor kaldte han det postfaktuelle samfund for "et skældsord". En udfordring, som en instans som Sundhedsstyrelsen skal være opmærksom på i det postfaktuelle samfund, er ikke at repræsentere en elite, der ikke tager f.eks. mødrenes ord seriøst. Gennem flere af vores indsamlede interviews, artiklerne samt dokumentaren fremgår det, at mange af de syge piger og deres mødre efterspørger at blive anerkendt og taget seriøst. Selvom der ikke er videnskabelig evidens for, at pigernes sygdom hænger sammen med vaccinen, så er de syge og skal derfor behandles.

Sundhedsstyrelsens troværdighed i det postfaktuelle samfund

Vi har løbende diskuteret, hvilke tiltag Sundhedsstyrelsen kan tage i brug, hvis de skal basere deres kommunikation på andet en faktisk viden. Vi kan dog stille spørgsmålstegn ved, hvordan det påvirker Sundhedsstyrelsens troværdighed, hvis de anvender følelser frem for fakta. For kan vi overhovedet træffe beslutninger uden et videnskabeligt grundlag at træffe dem på, og risikerer vi ikke at blive udsat for manipulation, skjulte dagsordener og interessekonflikter, hvis vi ikke kan begrunde vores valg i videnskaben? Ud fra dette diskuteres det nu, hvordan Sundhedsstyrelsen kan arbejde på at

genskabe tilliden til de videnskabelige data, som de anvender i deres kommunikation, samtidig med at de tilpasser sig det postfaktuelle samfund og inddrager en tydeligere følelsesmæssig vinkel til at fremme deres budskaber. Søren Barlebo Wenneberg præsenterer i sin artikel *Tillid til og i videnskaben – den brugte videnskabs kendetegn* fra 2001 en opfattelse af, at videnskaben er under forandring. Han skriver at ”Hvor vidensproduktionen traditionelt har været omdrejningspunktet, er det nu vidensanvendelsen, der er i centrum” (Wenneberg, 2001, s. 172).

Han argumenterer for, at der på dette tidspunkt er fokus på, at videnskaben er i forandring, og det er måske denne forandring, vi ser i kraft af det postfaktuelle samfund. Wennebergs artikel handler om, hvordan det moderne samfund i høj grad er baseret på ekspertsystemer. Måske hænger den nuværende manglende tillid til eksperter og autoriteter, og dermed den videnskab, de producerer, sammen med den forandrede vidensanvendelse, vi ser i dag, hvor både eksperter og almene borgere fortolker og anvender viden, så det passer til deres personlige overbevisning.

Det er her tillid spiller en rolle: i krydsfeltet mellem vidensproduktionen og vidensanvendelsen. For det er ikke nok, at videnskaben producerer korrekt viden, hvis ikke en instans som Sundhedsstyrelsen kan anvende denne viden, fordi den ikke anerkendes af det omkringliggende samfund (Wenneberg, 2001, s. 176). Wenneberg redegør for, at videnskabens udvikling har været præget af en stigende tillid til videnskabelig organisering, og at man har været i stand til at fjerne sociale og subjektive holdninger til den producerede viden, og de forbedrede metoder til at undersøge videnskaben har været med til at øge tilliden til videnskaben. I den forbindelse kan man se det postfaktuelle samfund som et udtryk for, at tilliden til videnskaben er blevet brudt, fordi man ikke har kunnet styre de personlige holdninger til produceret viden på grund af de teknologiske muligheder for at ytre sine holdninger og selv at undersøge vidensproduktionen.

Sundhedsstyrelsen befinder sig derfor i en særdeles vanskelig position, fordi de kan få svært ved at genoprette tilliden til sig selv som instans, da de funderer deres argumenter i videnskaben, som befolkningen i det postfaktuelle samfund ikke har tillid til. Det er delvist ude af Sundhedsstyrelsens hænder at genskabe tillid til videnskab, fordi informations- og kommunikationsmulighederne i dag er så let tilgængelige, at det kan være svært at styre anvendelsen af videnskabelige data. Sundhedsstyrelsen kan forsøge at skabe gennemsigtighed i den videnskab, de anvender som hjemmel for deres argumenter, så denne bliver sværere at kritisere.

Vurdering af løsningsmuligheder

Vi har nu diskuteret, hvordan Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig, og forskellige løsningsforslag, som de kan benytte sig af, hvis de skal øge tilslutningen til HPV-vaccinen. Vi har diskuteret følgende:

- Kan udfordringerne løses via lovgivning, og hvilke etiske overvejelser skal man gøre sig?
- Kan nudging anvendes til at håndtere udfordringerne?
- Vil en informationskampagne være løsningen, og hvilke overvejelser og forbehold skal Sundhedsstyrelsen medtænke?

- Hvordan kan en proaktiv PR-strategi gavne?
- Kan tilliden til Sundhedsstyrelsen genskabes og dermed også tilliden til den viden, de anvender?
- Hvem har monopol på sandheden?

Der er ingen tvivl om, at lovgivning vil være den mest effektive løsningsmulighed i forhold til at øge tilslutningen til HPV-vaccinen. Men denne løsningsmulighed ser vi ikke som realistisk, idet den er uetisk. Sundhedsstyrelsen kan muligvis anvende nudging med succes, men idet man via nudging påvirker adfærd og ikke intentionen, kan det være svært at nå de forældre, som på forhånd er negative overfor HPV-vaccinen. Sundhedsstyrelsen fremlægger selv en anbefaling om at styrke tilliden til HPV-vaccinen via afbalanceret information, men diskussionen bærer præg af, at en informationskampagne kan få svære betingelser i det postfaktuelle samfund.

Som vi redegjorde for i vores analyse, handler meget af HPV-omtalen om de formodede bivirkninger, og Sundhedsstyrelsen kan derfor overveje at etablere en proaktiv PR-strategi, som fokuserer på livmoderhalskræft og de følelsesbetonede beretninger om sygdommens konsekvenser. Selvom det postfaktuelle samfund giver en instans som Sundhedsstyrelsen svære betingelser, vil det være problematisk, hvis de tilpasser sig så meget, at de fraviger fra al faktisk viden og udelukkende baserer deres kommunikation på følelser. Derfor må tilliden til videnskaben og Sundhedsstyrelsen genskabes, og Sundhedsstyrelsen kan bidrage til denne proces ved at sikre gennemsigtighed i forskning, studier, samarbejder og lignende, som de fremlægger som dokumentation for, at der ikke er bivirkninger ved HPV-vaccinen (udover de allerede kendte). Uanset hvilke tiltag Sundhedsstyrelsen igangsætter, vil det formentlig tage tid, før tilliden til vaccinen og dermed tilslutningen til den stiger igen. Den massive medieomtale og tvivlen omkring bivirkningerne har haft stor indflydelse på situationen og har medvirket til, at Sundhedsstyrelsen i dag står over for en enorm udfordring.

Konklusion

Formålet med denne artikel har været at undersøge, hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten om HPV-vaccinen og derudover videre diskutere, hvordan en instans som Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig.

Med afsæt i Faircloughs kritiske diskursanalyse kan vi ud fra en analyse af den sociale praksis konkludere, at der findes tydelige tegn på, at respondenterne er påvirket af det postfaktuelle samfund. Det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i HPV-casen gennem forældre, der lader sig styre af følelser som frygt, bekymring og endda vrede. De autokommunikative tendenser skaber polarisering og ekkokamre, der er med til at fastholde folk i deres eksisterende holdning, og også her ser vi det postfaktuelle samfund komme til udtryk i HPV-casen. Medierne spiller en stor rolle i HPV-casen, og analysen af den sociale praksis viser, hvordan de på makroanalytisk niveau bidrager til det postfaktuelle samfund gennem en nyhedsbølge.

Analysen af tekstdimensionen viste, at de tre udvalgte medier gør meget brug af negative evalueringer og fravælger modalitet ved udsagn, der ikke er så sikre, som sprogbrogen udtrykker. Metroxpress laver tilmed en direkte sproglig kobling mellem vaccinen og bivirkningerne, og to gange fordrejer de eksperterets ord, så artiklernes overskrifter er mere anklagende overfor Sundhedsstyrelsen og HPV-vaccinen, end eksperterets udtalelser oprindeligt lagde op til. Alle tre medier anvender derudover casehistorier, der bidrager til en identifikation af de syge piger.

I tekstdimensionen har vi gennem den sproglige analyse fremanalyseret en række diskurser, som vi behandlede i analysen af den diskursive praksis. Her kunne vi konkludere, at skepsisdiskursen er den hyppigst forekomne i mediedækningen, og vi ser det postfaktuelle samfund komme til udtryk gennem denne diskurs, da den bryder med de traditionelle nyhedskriterier. Derudover har vi i den diskursive praksis fremanalyseret fem andre diskurser, som bidrager til en høj grad af interdiskursivitet i de ni tekster. Herfra kunne vi konkludere, at den høje interdiskursivitet bidrager til en forandring af den dominerende diskursorden. Det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i HPV-debatten ved, at diskursorden bevæger sig væk fra en nyhedsdiskurs, der er centreret om objektiv nyhedsformidling ud fra nyhedskriterierne, imod en følelsesdiskurs, hvor man i høj grad appellerer til modtagerens følelser. Dette vises f.eks. ved at skepsisdiskursen fremanalyseres i otte ud af de ni tekster. Konsekvensen af det postfaktuelle samfund resulterer derfor i, at medierne appellerer mere til læsernes følelser, da dette har større gennemslagskraft. Den hegemoniske kamp i den diskursive praksis domineres i dette tilfælde af en tydelig skepsisdiskurs overfor autoriteter, videnskab og selve HPV-vaccinen.

Efter vores primære undersøgelse af, hvordan det postfaktuelle samfund kommer til udtryk i debatten om HPV-vaccinen, har vi diskuteret, hvordan en instans som Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig. Sundhedsstyrelsen ønsker selv at skabe tillid til HPV-vaccinen via alsidig information, fordi flere undersøgelser viser, at forældrene efterspørger yderligere information, som de kan træffe deres beslutninger ud fra. Det konkluderes, at den information, som forældrene efterspørger, og den information, som Sundhedsstyrelsen vil tilbyde, ikke er den samme. Sundhedsstyrelsen tager altså ikke højde for de udfordringer, som det postfaktuelle samfund medfører. Vores analyse viste, at en informationskampagne får svære betingelser i et postfaktuelle samfund, hvor der ikke er tillid til videnskabelige fakta, eksperter og autoriteter, hvor man søger efter viden, der bekræfter egne holdninger, og hvor den store mængde information blot bidrager til yderligere forvirring. Det postfaktuelle samfund medfører også, at Sundhedsstyrelsen bør fokusere mere på det enkelte individs følelser i stedet for at bidrage med yderligere faktuel information. En måde hvorpå Sundhedsstyrelsen kan håndtere de udfordringer, som det postfaktuelle samfund fører med sig, er ved at anvende nudging. Med nudging kan de hjælpe tvivlerne med at træffe et valg om, at de skal tale med deres praktiserende læge omkring vaccinen, og dette kan føre til en egentlig vaccination af pigerne. Teoretisk set er det også en mulighed at løse udfordringen via lovgivning, men denne mulighed er etisk uacceptabel, da en juridisk løsning underminerer individets autonomi. Ud fra artiklens undersøgelse kan vi altså konkludere, at det postfaktuelle samfund skaber en enorm udfordring for en instans som Sundhedsstyrelsen.

Bibliografi

Altinget (2016). *Samråd: Dokumentar-serien "Moskeerne bag sløret"*. Lokaliseret d. 6. december på: <http://www.altinget.dk/kalender.aspx?id=28849>

Andersen, T. H. & Smedegaard, F. (2014). *Diamanten – en model til kommunikationsplanlægning*. (2. udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Andersen, T. H. & Smedegaard, F. (2005). *Hvad er meningen?* Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Bech, M. & Daubjerg, S. (2015). *Katrine har kroniske smerter efter HPV- vaccinen*. Lokaliseret d. 20. oktober 2016 på: <http://nyheder.tv2.dk/samfund/2015-03-25-katrine-har-kroniske-smerter-efter-hpv-vaccinen>

Bjerg, M. (2013). *HPV-vaccine: Anettes tvillinger besvime*. Lokaliseret d. 26. oktober 2016 på: <http://nyheder.tv2.dk/article.php/id-71156809%3Ahp.html>

Budtz Pedersen, D. (2016) *Spind din sandhed i det postfaktuelle samfund*. Lokaliseret d. 11. oktober 2016 på: <http://www.kommunikationsforum.dk/artikler/I-det-postfaktuelle-demokrati-er-det-svaert-at-skelne-kendsgerninger-fra-ideologi>

Danmarks Radio (2016). *Sproglaboratoriet – faktaresistens*. Lokaliseret d. 10. november 2016 på: <http://www.dr.dk/radio/ondemand/p1/sproglaboratoriet-2016-09-30#!/>

Det Etske Råd (2016a). *Et venligt skub? Etisk baggrundsnotat*. Lokaliseret d. 19. december 2016 på: <http://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etiske-Temaer/Forebyggelse/Nudging-og-folkesundhed/Etisk-baggrundsnotat.pdf?la=da>

Det Etske Råd (2016b). *Et venligt skub? Juridisk Baggrundsnotat*. Lokaliseret d. 28. november 2016 på: <http://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etiske-Temaer/Forebyggelse/Nudging-og-folkesundhed/Juridisk-baggrundsnotat.pdf?la=da>

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse: En tekstsamling*. Hans Reitzel.

Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold.

Findalen, J. & Cuculiza, M. (2015a). *Sundhedsstyrelsen står fast: Vi ændrer intet efter HPV-advarsel*. Lokaliseret d. 20. oktober på:

<http://www.mx.dk/nyheder/danmark/story/11498427>

Findalen, J. & Cuculiza, M. (2015b). *Syge piger nægtet adgang til HPV-centre*. Lokaliseret d. 20. oktober på:

<http://www.mx.dk/nyheder/danmark/story/11111563>

Hendricks, V. F. (2016). *Spræng boblen – sådan bevarer du fornuften i en ufornuftig verden*. Gyldendal Nonfiktion.

Igum Rasmussen, L. (2016). *Danske læger frikender HPV-vaccine for alvorlige bivirkninger*.

Lokaliseret d. 20. oktober på:

<http://politiken.dk/forbrugogliv/sundhedogmotion/article5638492.ece>

Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Kirk, A. & Dunford, D. *EU referendum: The claims that won it for Brexit, fact checked*. Lokaliseret d. 16. oktober 2016 på:

<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/22/eu-referendum-fact-checking-the-big-claims1/>

Koch, C.H. & Rømhild, L.P. (2016). *Oplysningstiden. I: Den Store Danske*. Gyldendal. Lokaliseret d. 13. december 2016 på:

<http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=135839>

Manjoo, F. (2008). *True Enough: Learning to Live in a Post-Fact Society*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Morgan, G. (2006). *Images of organization*. London: Sage Publications.

Rasmussen, A. F. (2002). *Statsminister Anders Fogh Rasmussens Nytårstale 2002*. Lokaliseret d. 11. oktober på:

http://stm.dk/_p_7354.html

Roberts, D. (2010). *Post-truth politics*. Lokaliseret d. 13. december 2016 på:

<http://grist.org/article/2010-03-30-post-truth-politics/>

Samir Sørensen, M. (2013). *Sundhedsstyrelsen om udskældt HPV-vaccine: ”Jo flere der bliver vaccineret jo bedre”*. Lokaliseret d. 20. oktober på:

<http://politiken.dk/forbrugogliv/sundhedogmotion/art5576353/Sundhedsstyrelsen-om-udskældt-HPV-vaccine-»Jo-flere-der-bliver-vaccineret-jo-bedre«>

Secher, M. (2015). *Vælder ind med indberetninger om alvorlige HPV-bivirkninger*. Lokaliseret d. 20. oktober 2016 på:

<http://nyheder.tv2.dk/samfund/2015-09-24-vaelter-ind-med-indberetninger-om-alvorlige-hpv-bivirkninger>

Sheikh, J. (2013). *Simone kunne dårligt bevæge sig uden at blive svimmel efter at have fået sin HPV-vaccine*. Politiken, sektion 1, side 5 (Danmark).

Statens Serum Institut (2016c). *Human papillomavirus-vaccine (HPV) 1 vaccinationstilslutning*, Lokaliseret d. 13. december 2016 på:

<http://www.ssi.dk/Smitteberedskab/Sygdomsovervaagning/VaccinationSurveillance.aspx?vaccination=5&xaxis=Cohort&sex=0&landsdel=100&show=Graph&datatype=Vaccination&extendedfilters=True#HeaderText>

Sundhedsstyrelsen (2007). *Indstilling vedr. indførelse af humant papillomavirus (HPV)- vaccination i Det danske Børnevaccinationsprogram*. Lokaliseret d. 25. oktober på:

<https://www.sst.dk/~media/401A7568F15945B193EC0B0346B58CA5.ashx>

Sundhedsstyrelsen (2016b). *Spørgsmål og svar ved HPV-vaccinen*. Lokaliseret 13. december 2016 på:

<https://www.sst.dk/da/sygdom-og-behandling/vaccinationer/hpv-vaccination/spoergsmaal-og-svar>

Sundhedsstyrelsen (2016c). *Styrket indsats på kræftområdet. Fagligt oplæg til kræftplan IV*.

Lokaliseret d. 11. december 2016 på:

<https://www.sst.dk/da/Feeds/~media/77801F0EF2AD41A18F1C542B8CC60095.ashx>

Sundhedsstyrelsen (2016d). *Om os*. Lokaliseret d. 19. december 2016 på:

<https://www.sst.dk/da/om-os>

Thaler, R. H. & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge – Improving Decisions About Health, Wealth and Happiness*. New Haven & London: Yale University Press

Thorup, M. (2014). "Oplyst ene-vælde – viden og autoritet i det post-faktuelle samfund". I: *Et stykke oplysning – en antologi om viden udgivet af Baggrund* (s. 15-30). Viborg: Baggrund.

The Big Picture RT (2016). *Our Post Factual World* [YouTube]. Lokaliseret d. 10. november på:

https://www.youtube.com/watch?v=5JEk5jIEf_U

Toft, O. N. M. & Lange, L. (u.å). *Massiv kritik: Liselott Blixt er groft uansvarlig i HPV-sag*.

Lokaliseret d. 6. december 2016 på:

<http://www.altinget.dk/artikel/massiv-kritik-liselott-blixt-er-groft-uansvarlig-i-hpv-sag>

TV2. (2015). *De vaccinerede piger – syge og svigtede*. Lokaliseret d. 12. oktober på:
<http://play.tv2.dk/programmer/dokumentar/serier/de-vaccinerede-piger/syge-og-svigtede-97048/>

Weber, C. (2015). *HPV-vaccinen gjorde Katrine kronisk syg*. Lokaliseret d. 20. oktober på:
<http://www.mx.dk/nyheder/danmark/story/28189869>

Wenneberg, S. B. (2001) ”Tillid til og i videnskaben – den brugte videnskabs kendetegn”. I: Bordum, A & Wenneberg, S. B. *Det handler om tillid* (s. 172-182). Frederiksberg: Samfundslitteratur.